

Trenerzy dla młodzieży! Wspólnie dla globalnego Południa.

Scenariusze warsztatów
dla młodzieży
gimnazjalnej
i ponadgimnazjalnej
powstałe w ramach projektu

Polska Akcja Humanitarna, 2012 r.

Od 20 lat czynimy świat lepszym

polska pomoc

Spis treści:

Dostęp do żywności – odpowiedzialna konsumpcja	4
Autorzy: Anna Chojnacka i Robert Malkusz	
Skąd się bierze wirtualna woda?	30
Autorki: Krystyna Stodólkiewicz i Magdalena Cylwik	
Biopaliwa i landgrabbing w kontekście problemu dostępu do żywności	51
Autor: Jacek Woźnikowski	
Kobiety podczas konfliktów zbrojnych	62
Autorzy: Agnieszka Bajtyngier i Paweł Grochocki	
Pomoc humanitarna. Jak mądrze pomagać?	105
Autorzy: Paulina Trojanowska i Piotr Gaweł	

Drodzy nauczyciele i nauczycielki, trenerzy i trenerki,

Oddajemy w Wasze ręce zestaw pięciu scenariuszy warsztatów dla młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej, stworzony przez zespół trenerów i trenerek należących do Sieci trenerskiej Polskiej Akcji Humanitarnej. Zachęcamy do wykorzystywania ich zarówno w pracy w szkole z młodzieżą, jak i w środowisku pozaszkolnym.

Zależy nam, aby nasze materiały edukacyjne były dobrej jakości i jak najbardziej przydatne w pracy z młodzieżą. Dlatego będziemy wdzięczni za wszelkie komentarze do scenariuszy i propozycje ich modyfikacji. Służymy również pomocą oraz dodatkowymi informacjami i materiałami merytorycznymi. Wszelkie uwagi i pytania prosimy kierować na adres: olga.mielnikiewicz@pah.org.pl

W scenariuszach użyta została forma „prowadzący”, jako określenie osoby prowadzącej warsztat, którą może być nauczyciel/nauczycielka lub trener/trenerka. Forma „uczestnik” określa osobę uczestniczącą w warsztatach i rozumiane powinno być jako uczestnik/uczestniczka lub uczeń/uczennica.

Zachęcamy Was do odwiedzania naszych stron internetowych:

www.pah.org.pl

www.pajacyk.pl

www.wodapitna.pl

www.akcjaedukacja.pl

www.facebook.com/PolskaAkcjaHumanitarna

Dostęp do żywności – odpowiedzialna konsumpcja

TEMAT: Dostęp do żywności – odpowiedzialna konsumpcja

Scenariusz zajęć dla szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych

Czas: 3 godz. lekcyjne, (3 x 45 min)

Grupa: 15-20 osób

Cele:

- Zapoznanie uczestników z pojęciem dostępu do żywności.
- Zapoznanie uczestników z pojęciem globalnych współzależności w kontekście nadmiernej konsumpcji w krajach Europy i Ameryki a sytuacją w krajach globalnego Południa.
- Wyjaśnienie pojęcia „food miles”.
- Rozpoznanie jak dokonywać świadomych wyborów związanych z zakupem żywności.
- Zapoznanie uczestników z różnymi przyczynami braku żywności.

Potrzebne materiały: fotografie trzech produktów: bananów, przypraw, kontenerów cargo wraz z zestawami pytań (materiał nr 1) oraz arkuszami informacyjnymi (materiał nr 2), zdjęcia produktów, których wyglądu i sposobu uprawy uczestnicy nie znają (materiał nr 3), po jednym egzemplarzu tabelki na każdą parę uczestników do wpisania przykładowego zestawu śniadaniowego (materiał nr 4), karty informacyjne z danymi statystycznymi na temat importu do Polski przykładowych produktów (materiał nr 5), wartości procentowe do metody waste barometer (materiał nr 6), nazwy krajów (materiał nr 7), tabela kaloryczna do cukierkowej kolejki (materiał nr 8), mapy świata x3, przykładowe produkty składające się na drugie śniadanie ucznia/uczennicy w szkole (bułka, baton, chipsy, napój, jogurt, jabłko itp.), prezentacja ze zdjęciami ukazującymi przykłady wykorzystania zużytych produktów (na podstawie serwisu internetowego Zycierzeczy.pl), komputer, rzutnik, kartki papieru, długopisy, karteczki post-it, papier flipchartowy, taśma papierowa, markery, nitka/cienki sznurek, guma do przyklejania, flipchart z rozrysowaną pizzą.

Czas	Moduł + cele	Przebieg	Potrzebne materiały	Uwagi
10'	<p>Wprowadzenie</p> <p>Grupa poznaje prowadzącego.</p> <p>Grupa dowiaduje się o działalności PAH.</p> <p>Ustalenie wspólnych zasad współpracy na zajęciach.</p>	<p style="text-align: center;">WPROWADZENIE</p> <p>Prowadzący przedstawia się, opowiada krótko, czym zajmuje się Polska Akcja Humanitarna, wprowadza w temat warsztatów.</p> <p>Puszcza taśmę, na której każdy z uczestników może wypisać swoje imię i przykleić w widocznym miejscu.</p> <p>Na dużym flipczarcie/tablicy prowadzący zapisuje sugestie uczestników, jakie prawa i obowiązki obowiązują ich na tych zajęciach (kontrakt).</p>	<p>Papier flipchartowy, markery, taśma do zapisywania imion</p>	<p>Kontrakt jest bardzo ważnym elementem zajęć. Jego stworzenie i zawarcie będzie miało wpływ na dalszą część zajęć.</p>
10'	<p>Dostęp do żywności</p> <p>Zapoznanie uczestników z definicją dostępu do żywności.</p>	<p style="text-align: center;">DOSTĘP DO ŻYWNOCI</p> <p>Prowadzący zadaje pytanie: czym zdaniem uczestników jest dostęp do żywności? Uczestnicy zapisują swoje odpowiedzi na postitach i przyklejają je do tablicy. Następnie prowadzący podsumowuje odpowiedzi uczestników, uzupełniając je o ważne elementy, które zostały pominięte oraz prezentuje definicję dostępu do żywności, nawiązując do tego, co uczestnicy powiedzieli wcześniej.</p> <p>Prowadzący informuje, że zajęcia będą poświęcone zagadnieniom globalnych współzależności w kontekście zapewnienia żywności ludziom w różnych częściach świata.</p>	<p>Postity</p>	<p>Definicja</p> <p>„Dostęp do żywności oznacza możliwość uzyskania – zwykle poprzez zakup – takiej ilości pożywienia dobrej jakości, która wystarcza do zachowania zdrowia i życia” (publikacja PAH: Prawo do żywności, str. 4)</p>
25'	<p>„Wymiar globalny”</p> <p>Globalne współzależności w kontekście produktów żywnościowych.</p> <p>Zapoznanie uczestników z pojęciem globalnych współzależności na podstawie fotografii wybranych produktów żywnościowych.</p>	<p style="text-align: center;">WYMIAR GLOBALNY</p> <p>Prowadzący dzieli klasę na 3 grupy. Każda grupa dostaje fotografie w formacie A4 przedstawiające <u>banany</u>, <u>przyprawy</u> i <u>kontenery</u> (materiał 1) oraz zestaw pytań do każdego zdjęcia. Grupy mają za zadanie wspólnie zastanowić się nad odpowiedziami na przygotowane pytania. Jeśli grupa ma problemy ze znalezieniem odpowiedzi na pytania, po pewnym czasie prowadzący rozdaje arkusze informacyjne dotyczące danych produktów (materiał nr 2).</p> <p>Następnie wybrana osoba z każdej grupy opowiada w kilku zdaniach o wynikach dyskusji – jaki jest globalny „wymiar” danego produktu, o jakich globalnych współzależnościach można mówić w jego kontekście itp. (innymi słowy, jak uczestnicy zajęć rozumieją pojęcie „globalnych współzależności” i czy można rozmawiać o jakichkolwiek globalnych powiązaniach na podstawie omawianych zdjęć).</p>	<p>Zdjęcia bananów, przypraw oraz kontenerów wraz z zestawami pytań (materiał nr 1)</p> <p>Arkusze informacyjne dotyczące omawianych produktów (materiał nr 2)</p>	

PRZERWA

15'

Kontynuacja ćwiczenia po przerwie

Kiedy wszystkie grupy podadzą odpowiedzi na pytania, prowadzący pyta, które z pytań były najtrudniejsze i czy wnioski z dyskusji ich zaskoczyły. Prowadzący odpowiada na ewentualne pytania uczestników. Prowadzący informuje, że kolejnym punktem zajęć będzie analiza przykładowego śniadania, jakie uczestnicy zjadają na co dzień. To ćwiczenie pozwoli na jeszcze lepsze uświadomienie sobie tego, jak bardzo ich codzienna dieta jest zależna od reszty świata, w tym krajów globalnego Południa.

30'

Śniadaniówka

Dzięki dokładnej analizie produktów przeznaczonych do zjedzenia na drugie śniadanie i odpadów, jakie przy tym powstają, uczestnicy

- zrozumieją pojęcie „food miles”,
- zapoznają się z uproszczonym łańcuchem żywieniowym,
- dowiedzą się, jak dokonywać świadomych wyborów związanych z zakupem żywności,
- zrozumieją zależność pomiędzy własnymi wyborami konsumenckimi a przeciwdziałaniem zmianom klimatycznym,

ŚNIADANIÓWKA

Prowadzący dzieli klasę na małe grupy (4 do 5 osób). Każdej grupie wręcza przygotowane wcześniej pudełka z drugim śniadaniem (najlepiej, aby każde pudełko zawierało inne produkty). Jeżeli ma pewność, że uczestnicy zwykle przynoszą do szkoły śniadanie z domu, mogą poprosić, by to właśnie ich pudełka były użyte w tym ćwiczeniu.

Prowadzący prosi, by uczestnicy wyjęli zawartość pudełek, a potem obejrzeliby opakowania poszczególnych produktów pod kątem informacji na temat ich pochodzenia. W przypadku, gdy dany produkt nie jest zapakowany (np. jabłko lub banan), zadaniem uczestników jest próba określenia, skąd dany produkt może pochodzić. Jeśli uczestnikom brakuje wskazówek, by to ustalić, prowadzący pomaga im wymyślić prawdopodobną historię o źródle pochodzenia danego produktu.

Prowadzący prosi każdą z grup, by zastanowiła się nad tym, z jakiego kraju pochodzą wybrane produkty spożywane na drugie śniadanie. Następnie uczestnicy wpisują produkt oraz kraj pochodzenia do tabelki (materiał nr 4) a później, za pomocą nici i gumy trenerskiej łączą na mapie Polskę oraz dany kraj. Dzięki temu widać będzie odległość, jaką pokonał dany produkt w drodze z miejsca produkcji do miejsca przeznaczenia.

W czasie pracy w grupach prowadzący podchodzi do każdej z grup i zadaje pytania, które uczestnikom mają pomóc zrozumieć, że mimo iż niektóre produkty jako kraj pochodzenia mają podaną Polskę, to składniki wykorzystane do ich wytworzenia nie rosną w Polsce (np. kiwi użyte do produkcji soku owocowego).

Mapy świata

Guma do przyklejania + cienki sznurek/nitka

Zdjęcia produktów, których sposób pozyskiwania może nie być uczestnikom znany, np.: kakao, wanilii, migdałów, pieprzu, orzeszków ziemnych (**materiał nr 3**)

Tabelka dla każdego z uczestników do wpisania przykładowego zestawu śniadaniowego (**materiał nr 4**)

- będą w stanie ocenić swoje dotychczasowe podejście i działania oraz to, jaki wpływ mają one na ich najbliższe otoczenie, a także na kraje globalnego Południa.

Uwaga: częstym krajem pochodzenia wskazywanym na opakowaniach produktów przyniesionych przez uczestników może okazać się właśnie Polska – zadaniem prowadzącego jest wyjaśnienie uczestnikom, że nie oznacza to, że dany produkt w całości pochodzi z Polski – być może był tam tylko pakowany.

Podsumowując ćwiczenie prowadzący może opowiedzieć uczestnikom jakie towary, w jakich ilościach i skąd importowała Polska w ubiegłym roku (materiał nr 5).

Karta informacyjna
(**materiał nr 5**)

PRZERWA

10'

Kontynuacja poprzedniego ćwiczenia

Prowadzący pyta uczestników, które produkty wg nich zostały wyprodukowane najbliżej Polski, a które najdalej.

Po zaznaczeniu drogi wszystkich produktów składających się na jedną śniadaniówkę prowadzący i uczestnicy łączą wszystkie nitki i porównują długość powstałego sznurka z obwodem kuli ziemskiej. Prowadzący wyjaśnia pojęcie „food miles”.

Uczestnicy uzupełniają pozostałą część tabelki. Po skończeniu pracy prowadzący pyta, co było największą trudnością w wypełnieniu tabelki oraz czy uczestnicy mają jakieś propozycje produktów, które można zjeść na drugie śniadanie, aby zmniejszyć ilość wytwarzanych odpadów i innych negatywnych skutków nieprzemysłanej konsumpcji, jakie są lub mogą być konsekwencją tego, że nasza żywność pochodzi z tak odległych regionów świata. Prowadzący prosi uczestników, by zastanowili się, dlaczego mielibyśmy się tymi konsekwencjami przejmować.

Prowadzący pyta uczestników o to, czy mają pomysły na ponowne wykorzystanie zużytych surowców (drugie życie rzeczy – patrz tabelka). Prowadzący zapisuje te propozycje na tablicy, a następnie podsumowuje je i pokazuje przykłady wykorzystania zużytych produktów i opakowań zaczerpnięte z serwisu Zycierzeczy.pl.

Prezentacja ze zdjęciami ukazującymi przykłady wykorzystania zużytych produktów (Zycierzeczy.pl)

Rzutnik

Food miles, czyli żywnościokilometry. Food miles to odległość, jaką pokonuje jedzenie, zanim trafi „z pola na talerz” konsumenta.

10'

Waste barometr

Uświadomienie uczestnikom ilości marnowanej żywności oraz różnic w przyczynach marnowania żywności na globalnej Północy oraz Południu.

WASTE BAROMETR

Prowadzący kładzie po jednej stronie sali napis 100%, a po drugiej 0%. Zadaniem uczestników jest próba ustawienia się w miejscu, które ich zdaniem pokazuje, jaki procent żywności jest marnowany w krajach globalnej Północy. Jeśli uczestnicy nie znają pojęć „globalna Północ” – „globalne Południe”, prowadzący wprowadza je.

Prowadzący przypomina, że marnowanie żywności odnosi się zarówno do wyrzucania gotowego jedzenia, jak i niszczenia plonów, nieprawidłowego transportu i przechowywania żywności. Po podjęciu przez uczestników decyzji, prowadzący podaje prawidłową wartość – 33%. Następnie stawia pytanie: na którym etapie marnuje się najwięcej?

Po krótkiej dyskusji uczestnicy wykonują to samo zadanie, ale dotyczące marnowania żywności w krajach globalnego Południa. Prowadzący stawia pytania:

- Dlaczego marnuje się tyle samo pożywienia?
- Na którym etapie najwięcej?

Prowadzący zadaje pytania:

- Czy marnowanie żywności ma jakikolwiek związek z problemem głodu na globalnym Południu?
- Co robić, żeby ograniczyć marnowanie żywności?

Marnowanie żywności nie ogranicza się wyłącznie do samego produktu.

Poniesione straty wynikają także z procesu produkcji, opakowania, transportu, kosztów przechowywania, wykorzystanej energii itp.

Marnowanie żywności zwiększa także poziom konsumpcji, czyli powoduje wzrost cen żywności. Zbyt wysokie ceny uniemożliwiają z kolei części ludności zakup pełnowartościowych produktów spożywczych.

Wydrukowane napisy „0%” i „100%”
(materiał nr 6)

Rocznie na świecie marnuje się 1,3 mld ton żywności.

Kraje rozwijające się i zindustrializowane marnują rocznie odpowiednio 670 mln i 630 mln ton żywności. Przeciętny Amerykanin lub Europejczyk marnuje 95-115 kg żywności w ciągu roku, głównie owoców i warzyw. Mieszkańcy Afryki Subsaharyjskiej i Azji Południowo-Wschodniej marnują tylko 6-11 kg żywności rocznie.

Ilość żywności marnowanej przez konsumentów w bogatych krajach wynosi 222 mln ton, co odpowiada ilości całej wyprodukowanej żywności w Afryce Subsaharyjskiej (230 mln ton). Obecnie na świecie żyje 7 mld ludzi, produkowanej żywności wystarczyłoby dla 12 mld.

Źródło:
<http://www.guardian.co.uk/global-development/2011/may/12/food-waste-fao-report-security-poor>

www.niemarnuje.pl

Cukierkowa kolejka

Pokazanie różnic w dostępie do żywności między różnymi państwami.

Ukazanie zależności pomiędzy decyzjami konsumenckimi a dostępnością żywności w krajach globalnego Południa.

Dyskusja na temat odpowiedzialności mieszkańców Europy i Ameryki za sytuację w krajach globalnego Południa.

CUKIERKOWA KOLEJKA

Uczestnicy losują kartki z nazwami państw. Tym, którzy mają trudność ze zlokalizowaniem wylosowanego państwa, prowadzący pomaga odnaleźć je na mapie świata.

Zadaniem uczestników jest ustawienie się w kolejności od państwa, w którym jest najwyższe średnie spożycie kalorii na osobę na dobę, do państwa, w którym jest ono najniższe. Kiedy uczestnicy ustawią się w rzędzie, prowadzący czyta prawidłową kolejność i podaje wartość dziennego spożycia kalorii w danym kraju oraz prosi, by uczestnicy stanęli na właściwych miejscach. Prowadzący nawiązuje do wprowadzonej na pierwszej godzinie zajęć definicji głodu i niedożywienia, po czym rozdaje uczestnikom cukierki wg tabelki (500 kcal = 1 cukierek). Niektóre osoby dostaną 7 cukierków, inne tylko 3. Prowadzący obserwuje: czy uczestnicy się dzielą, czy proszą inne osoby z grupy, żeby się podzieliły itd.

Prowadzący rozpoczyna dyskusję, stawiając następujące pytania:

- Czy uczestnicy są zadowoleni z tego, ile dostali cukierków?
- Czy osoby, które dostały mało cukierków zrobiły coś, by ci, którzy mają więcej, podzielili się? Jeśli tak, to co to było?
- Czy mamy jakiś wpływ na sytuację w krajach globalnego Południa?
- Czy kwestia niewystarczającego dostępu do żywności w tych państwach powinna nas w ogóle obchodzić? Dlaczego?
- Jak odpowiedzialne kupowanie jedzenia wpływa na system produkcji żywności?
- Jak my, jako obywatelki i obywatele, uczniowie i uczennice możemy aktywnie działać na rzecz społecznej sprawiedliwości (przykładowe odpowiedzi to np. kampanie społeczne w szkołach, petycje, wspieranie NGO itd.)?

Wyjście z roli metodą strzepnięcia. Uczestnicy zwracają wylosowane przez siebie kartki z nazwą państwa i symbolicznie strzepują swoją rolę jednocześnie mówiąc: „Jestem...” i dodając swoje imię.

Mapa świata

Cukierki

Wydrukowane nazwy państw (**materiał nr 7**)

Tabelki z kolejnością państw i informacjami na temat ilości cukierków. (**materiał nr 8**)

„Niedożywienie to sytuacja, kiedy nie dostarczamy organizmowi odpowiedniej liczby kalorii oraz wystarczającej ilości wszystkich składników odżywczych. Osłabia ono organizm i czyni go podatnym na choroby” (Publikacja PAH: *Prawo do żywności*, PAH, str. 7).

Ważne jest, by uczestnicy „wyszli z roli” jaka jest związana z ćwiczeniem.

5'	<p>Ściskanie rąk</p> <p>Pokazanie, jak podzielenie się wiedzą zdobytą na warsztacie może wpłynąć na kolejne osoby.</p>	<p style="text-align: center;">ŚCISKANIE RĄK</p> <p>Uczestnicy losują karteczki, nie mogą pokazywać innym swojej kartki. Na jednej z nich jest literka W. Uczestnicy mają za zadanie chodzić po sali i na znak prowadzącego podać dłoń jednej osobie. Polecenie wykonujemy 3 razy. Prowadzący prosi o wstanie osoby z literką W. Symbolizuje ona Wiedzę zdobytą podczas warsztatu. Następnie prowadzący prosi o wstanie osób, które uściśniły dłoń osoby z literką W. Dalej wstają osoby, które uściśniły dłoń kogokolwiek ze stojących. Powtarzamy, aż wszyscy wstaną.</p> <p>Zadanie ma pokazać, że jeśli poznane informacje przekazemy tylko 3 osobom, to efekt jaki wywrzemy może wpłynąć na o wiele więcej osób.</p>	Małe kartki z których na jednej jest litera „W”	
5'	Ewaluacja	<p style="text-align: center;">EWALUACJA</p> <p>Na narysowanych na papierze flipczartowym kawałkach pizzy uczestnicy przyklejają postity z odpowiedziami na trzy ułożone wcześniej pytania: co ich zaskoczyło, co najbardziej utkwiło im w pamięci oraz czy pod wpływem warsztatu podejmą jakieś kroki w kwestii odpowiedzialnej konsumpcji?</p>	Flipchart z rozrysowaną pizzą, postity, markery	
2'	Zakończenie	<p style="text-align: center;">ZAKOŃCZENIE</p> <p>Podziękowanie uczestnikom za udział w warsztacie. Zaproszenie do zadawania pytań.</p>		

Linkownia i przydatne źródła wiedzy

<http://zycierzeczy.pl>

www.niemarnuje.pl

<http://fairtrade.org.pl/>

<http://www.efte.org/>

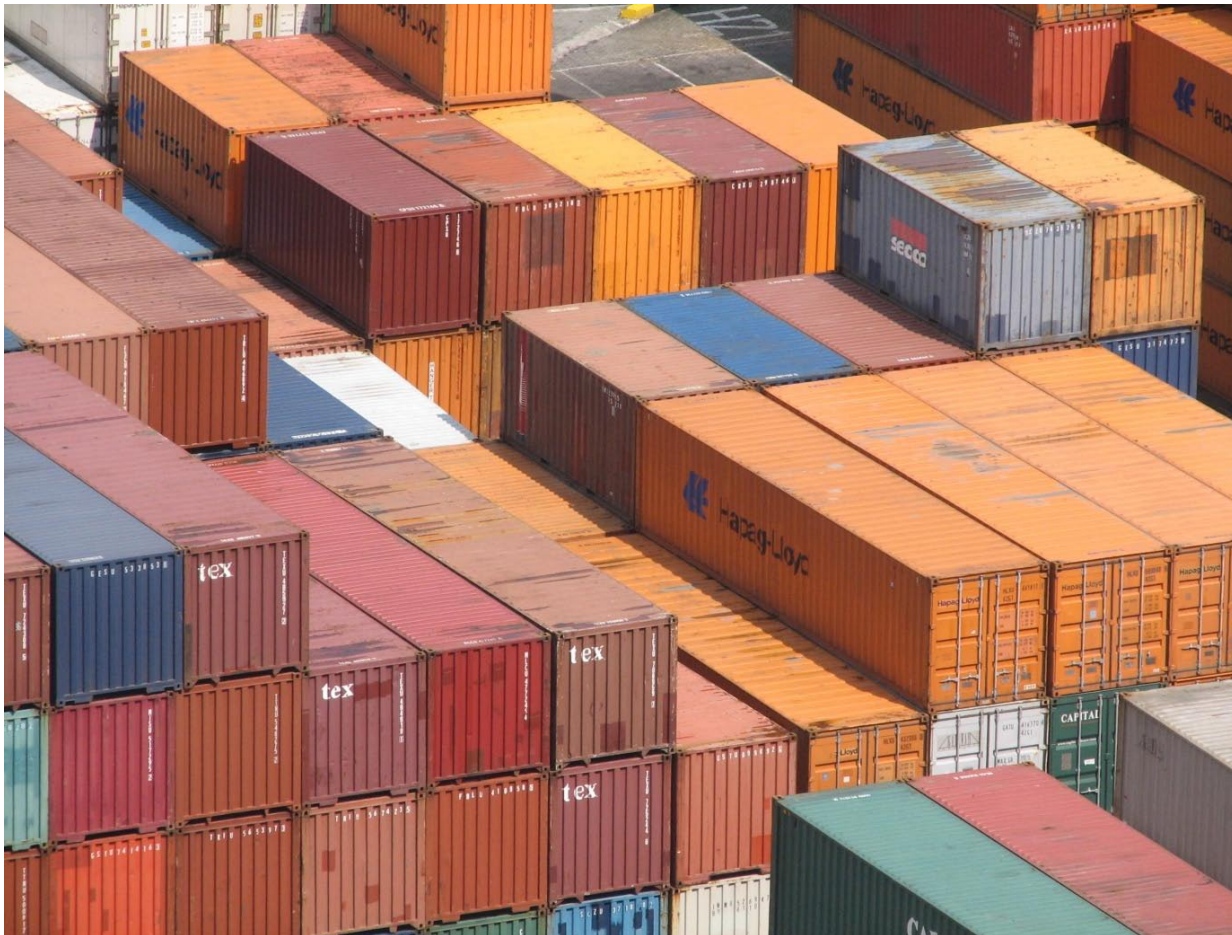
<http://www.fresh-market.pl>

Materiał nr 1

Materiał opracowano na podstawie:

„Picture the Global Dimension. Suggestions for class activities using a range of ‘global’ pictures..” Think Global. The Development Education Association. clients.squareeye.net/uploads/global/resources/gdw_picture_the_global_dimension_activity_booklet_1.pdf (accessed November 11, 2012).

Kontenery cargo

Zdjęcie ze strony: <http://www.sxc.hu/>

Zestaw pytań

- Jak to możliwe, że w naszych domach i szkołach jest tyle rzeczy z całego świata, skąd do nas napłynęły i w jaki sposób?
- Jak wyglądał transport ładunków, kiedy nie było jeszcze kontenerów cargo?
- Jakie są rodzaje kontenerów? Ile kontenerów mieści się na statku używanym do transportu ładunku? Gdzie jest najbliższy port przeładunkowy?
- Jak myślisz, czy użyłeś/aś dzisiaj jakiejś rzeczy, która być może była transportowana w kontenerach? Co to było?
- Jakie są korzyści transportu kontenerowego? Negatywne skutki? Wyzwania?

Pytanie podsumowujące:

- Jaki może być Twoim zdaniem związek między kupowaniem produktów przewożonych kontenerami a sytuacją środowiska oraz ludzi zarówno w Polsce jak i w innych częściach świata?

Przyprawy

Zdjęcie ze strony: <http://www.sxc.hu/>

Zestaw pytań

- Jakie znasz przyprawy? Podaj jak najwięcej przykładów.
- Która z przypraw jest Twoją ulubioną?
- Czy wiesz, z której części rośliny pochodzi Twoja ulubiona przyprawa? W jakiej części świata rośnie?
- Jak myślisz, z ilu krajów pochodzą przyprawy w Twojej kuchni? Wymień jak najwięcej. Są jakieś, które zostały wyprodukowane w Polsce?
- Kiedy przyprawy zostały użyte w Polsce po raz pierwszy? I do czego?
- Czy spotkaliście się z pojęciem Sprawiedliwego Handlu? Czy można kupić w Polsce przyprawy Fair Trade (Sprawiedliwego Handlu)?

Pytanie podsumowujące:

- Jaki może być Twoim zdaniem związek między kupowaniem dużej ilości przypraw a sytuacją środowiska oraz ludzi zarówno w Polsce jak i w innych częściach świata?

Banany

Zdjęcie ze strony: <http://www.sxc.hu/>

Zestaw pytań

- W Polsce jemy banany na drugie śniadanie albo deser. Jakie są jeszcze rodzaje bananów na świecie i jakie jest ich zastosowanie?
- Które z krajów są największymi producentami bananów na świecie?
- Produkcja i handel bananami jest zdominowany przez pięć korporacji – jesteście w stanie wymienić nazwy kilku z nich? Jak taka dominacja może się przekładać na życie farmerów? Ich zarobki?
- Większość pracowników plantacji bananów nie zarabia tyle, by móc utrzymać swoje rodziny. Jak myślicie, ile wynosi ich dzienny zarobek?
- Czy spotkaliście się z pojęciem Sprawiedliwego Handlu? Czy można kupić w Polsce banany Fair Trade (pochodzące ze Sprawiedliwego Handlu)?

Pytanie podsumowujące:

- Jaki może być Twoim zdaniem związek między kupowaniem bananów a sytuacją środowiska oraz ludzi zarówno w Polsce jak i w innych częściach świata?

Materiał nr 2

Arkusze informacyjne dotyczące wybranych produktów: kontenerów, przypraw, bananów.

Kontenery cargo

Za wynalazcę kontenerów cargo, metalowych skrzyni o zunifikowanych wymiarach i konstrukcji uważa się dziś Amerykanina Malcolma McLeana. McLean oczekując na zakończenie przeładunku swojego towaru z przyczepy ciężarowej, który chciał dalej przetransportować drogą morską do wybranego przez siebie celu, zmuszony był przez wiele godzin czekać aż przeładunek na statek wreszcie dobiegnie końca. Zauważył, że aby przyspieszyć operację przeładunku, drobne rzeczy, przedmioty i ładunki powinny ładować w wielkich skrzyniach o jednakowych rozmiarach, z którymi dźwig radziłby sobie o wiele szybciej aniżeli pracownicy portowi.

Tak o to powstały kontenery, których konstrukcja zezwala na wielokrotne użycie, transport określonego ładunku (np. kontenery z wentylacją – do przewozu towarów organicznych, kontenery chłodnicze – do przewozu żywności, kontenery z otwartym dachem – do przewozu towarów wielkogabarytowych itp.) oraz dzięki którym przewożony ładunek jest chroniony przed trudnymi warunkami atmosferycznymi i uszkodzeniami mechanicznymi.

I tak, w miarę jak transport drobnicy w kontenerach stawał się dogodniejszy, a stosunki handlowe ulegały procesom globalizacji wzrosła popularność ogromnych statków przeznaczonych do przewozu kontenerów – kontenerowców.

Nasuwa się pytanie, w jakim stopniu tego typu monstrualne statki odpowiedzialne są za emisję gazów cieplarnianych. Na stronie Komisji Europejskiej przeczytamy, że „transport morski jest najbardziej przyjaznym dla środowiska rodzajem transportu,” jako że jest odpowiedzialny tylko za około 4% światowych emisji dwutlenku węgla.¹ Tymczasem głównym paliwem zużywanym w tym transporcie jest mazut, czyli ciężkie frakcje ropy naftowej, które powodują powstawanie dużych ilości pyłów i sadzy.² Amerykańscy naukowcy dowodzą: 60.000 ludzi umiera każdego roku na choroby układu oddechowego i raka płuc, ponieważ wdychają cząstki pochodzące z silników okrętowych.³

1. „Redukcja CO2 w transporcie morskim.” Komisja Europejska.Przedstawicielstwo w Polsce. http://ec.europa.eu/polska/news/archives/2010/101221_redukcja_co2_w_transporcie_morskim_pl.htm

2. „Paliwa kopalne i emisje CO2 | ziemianarozdrozu.pl.” Ziemia na rozdrożu. <http://ziemianarozdrozu.pl/encyklopedia/kategoria/29/paliwa-kopalne-i-emisje-co2>

3. Vidal, John. „Health risks of shipping pollution have been ‘underestimated’” The Guardian. <http://www.guardian.co.uk/environment/2009/apr/09/shipping-pollution>

Przyprawy

Przyprawy pojawiły się w polskich potrawach w XVI wieku dzięki Królowej Bonie, razem z wieloma nieznanymi do tej pory warzywami jak pomidory, brokuły czy sałata. Warto jednak pamiętać, że archeolodzy dowodzą jakoby rośliny przyprawowe takie jak np. kminek były stosowane już 50 tysięcy lat p.n.e. przez pierwsze plemiona ludzkie. Zalety wielu z nich docenili również Starożytni Egipcjanie, Sumerowie, Babilończycy czy też Grecy i Rzymianie. Posiadanie drogich przypraw, szczególnie tych pochodzących z importu z odległych krain, stało się wyznacznikiem dobrobytu. Handel przyprawami na obszarach Azji i Afryki kwitł i zaczął przynosić ogromne zyski. Z czasem stał się też powodem wielu wojennych wypraw i odkrywczych wojaży. Przyprawami wypłacano odszkodowania po przegranych wojnach oraz traktowano je jako stosowny dar królewski.

Dzisiaj przyprawy, które w przypadku Polski produkowane są z roślin pochodzących z odległych zakątków świata są w powszechnym użyciu.

Jak wynika z raportu Urzędu Ochrony Konsumenta i Konkurencji, polscy producenci przypraw importują albo surowiec nieprzetworzony, albo poddany wstępnej obróbce takiej jak np. suszenie.⁴ Po tym jak główny składnik przyprawy trafia do polskiej fabryki, poddaje się go takim procesom jak „liofilizacja, czyli pozbawianie wody, higienizacja, mielenie, mieszanie różnych przypraw i składników, w celu uzyskania odpowiedniej mieszanki.”⁵

W laboratoriach natomiast opracowuje się nowe mieszanki i składniki, które wzbogacają i wzmacniają smak przypraw.

Przyprawy dzielimy na:

- **ziołowe** (np. bazylia, kolendra, majeranek, mięta pieprzowa, rozmaryn)
- **warzywne** (np. cebula, chrzan pospolity, czosnek, imbir, nać pietruszki, nać selera i szczypiorek)
- **korzenne** (chili, cynamon, cynamon, bazylia, czarnuszka, czosnek pospolity, gałka muszkatołowa, gorczyca, goździki, imbir lekarski, owoce jałowca, kardamon, kminek, kozieradka, kurkuma, majeranek, muszkatołowiec, papryka ostra, papryka słodka, pieprz biały, pieprz czarny, pieprz czerwony, pieprz zielony, pieprz turecki, szafran, tymianek, wanilia, ziele angielskie)

4. Urząd Ochrony Konsumentów i Konsumpcji. Raport z Badań Rynku Przypraw w Polsce. Warszawa 2007. www.uokik.gov.pl/download.php?plik=2088

5. Ibid.

Banany

Czy wiecie, że banany nie rosną na drzewach? Banany rosną na krzewach, których wygląd faktycznie przypomina drzewo. Te wysokie krzewy (dorastające nawet do 15 m wysokości!), które podczas tylko jednego zbioru rodzą do 400 owoców znajdziemy dzisiaj w tropikalnych regionach Ameryki Południowej i Łacińskiej, Afryce i Australii. Za ojczyznę bananowców uważa się jednak Azję południowo-wschodnią, a konkretniej Malezję, z której banany zaczęły swoją długą podróż do innych krajów. Kolejną ciekawostką jest fakt, że owoce banany to jagody o wydłużonym kształcie (choć nie zawsze, bo występuje również odmiana pękatych i okrągłych bananów). Oprócz żółtej odmiany, dostępnej w naszych sklepach, istnieją jeszcze banany czerwone, brązowe lub zielone. Te ostatnie traktuje się jak warzywa i je dopiero po ówczesnym ugotowaniu, usmażeniu lub upieczeniu.

Handel bananami kontrolują międzynarodowe przedsiębiorstwa. W skali globalnej możemy wyróżnić pięciu potentatów: Chiquita (USA), Dole (USA), Del Monte (Chile), Fyffes (Irlandia) oraz Noboa/Bonita (Ekwador).⁶

Największym eksporterem bananów jest Ekwador. Plantacje bananów w tym kraju zawładnęły całym rynkiem pracy a ludzie mimo tego, że pracują na nich po 12 godzin dziennie w fatalnych warunkach, żyją poniżej granicy nędzy. W 2002 roku pozarządowa organizacja Human Rights Watch, która zajmuje się monitorowaniem ochrony praw człowieka na świecie, opublikowała raport o wykorzystywaniu dzieci do pracy na plantacjach. I choć od czasu skandalu mówi się, że sytuacja ekwadorskich dzieci uległa poprawie, to według najnowszych doniesień nadal nie możemy mieć pewności, że banan, który trafił do naszego koszyka z zakupami nie był zerwany przez młodocianych pracowników.⁷

Polska od wielu lat najwięcej bananów importuje z Ekwadoru, Kostaryki oraz Kolumbii.⁸ Skoro trafiają do nas z tak odległych miejsc, wymagają one dalekiego transportu, a co za tym idzie, specjalnej pielęgnacji skórki, której zdrowy wygląd decyduje o wartości handlowej tego owocu. Aby zapewnić im atrakcyjny wygląd, banany spryskuje się agrochemikaliami, zrywa jeszcze przed osiągnięciem dojrzałości, a następnie szybko przekazuje do portów i transportu, gdzie w temperaturze 13°C mogą być przechowywane przez 3 do 4 tygodni.⁹ Po dotarciu na ląd trafiają do tzw. dojrzewalni, a dopiero potem rozwożone są do tysięcy sklepów w naszym kraju.

6. „Ciemna strona banana.” FAIRTRADE.ORG.PL. http://www.fairtrade.org.pl/a89_ciemna_strona_banana.html (accessed November 11, 2012).

7. Kelly, Annie. „Education policy needs to fill the gap in Ecuador’s child labour laws | Annie Kelly | Global development | guardian.co.uk.” The Guardian. <http://www.guardian.co.uk/global-development/poverty-matters/2011/may/26/education-policy-ecuador-child-labour-laws>

8. „Import bananów do Polski w 2011 roku - Banany - Owoce - Katalog produktów - fresh-market.pl.” fresh-market.pl | ceny on-line owoców i warzyw, internetowa giełda rolna, najnowsze wiadomości. http://www.fresh-market.pl/katalog_produkow/Owoce/banany;n969223160#.UJ_qzlfddss

9. „Ciemna strona banana.” ibid.

Materiał nr 3

Kakao

Kraj: Nikaragua

Autor zdjęcia: Instytut Globalnej Odpowiedzialności (IGO)

Źródło: http://www.silnepoludnie.pl/pliki/rosliny/DSCF8010_kakao.JPG

Kakao

Kraj: Nikaragua

Autor zdjęcia: Instytut Globalnej Odpowiedzialności (IGO)

Źródło: http://www.silnepoludnie.pl/pliki/rosliny/DSCF8355_kakao.JPG

Wanilia

Kraj: Nikaragua

Autor zdjęcia: Instytut Globalnej Odpowiedzialności (IGO)

Źródło: http://www.silnepoludnie.pl/pliki/rosliny/DSCF8442_wanilia.JPG

Kokosy

Kraj: Nikaragua

Autor zdjęcia: Instytut Globalnej Odpowiedzialności (IGO)

Źródło: http://www.silnepoludnie.pl/pliki/rosliny/DSCF8388_kokos.JPG

Pieprz

Kraj: Nikaragua

Autor zdjęcia: Instytut Globalnej Odpowiedzialności (IGO)

Źródło: http://www.silnepoludnie.pl/pliki/rosliny/DSCF8368_pieprz.JPG

Materiał nr 4

TWOJE DRUGIE ŚNIADANIE

Produkt	Kraj pochodzenia	Produkt przetworzony	Opakowanie	Do ponownego użytku?	Do segregacji i przetworzenia?	Czy trafi na zwykłe wysypisko śmieci?

Drugie życie rzeczy:

Materiał nr 5

Import ważniejszych towarów w 2011r.
wg Głównego Urzędu Statystycznego

Towar	Ilość	Wartość w tys. zł
Mięso (bez drobiu) świeże, schłodzone i zamrożone w tonach		
Ogółem	591 501	4 743 282,6
Niemcy	194 095	1 667 043,3
Dania	160 453	1 108 533,1
Belgia	84 388	606 212,6

Mleko i śmietana w tonach		
Ogółem	133 737	639 483,2
Niemcy	61 231	329 827,1
Republika Czeska	27 749	54 719,9

Sery i twarogi w tonach		
Ogółem	50 742	691 707,8
Niemcy	30 143	362 970,6
Włochy	3 025	61 451,9

Warzywa świeże lub schłodzone w tonach		
Ogółem	463 191	1 383 763,6
Hiszpania	154 308	584 240,3
Niderlandy	139 298	275 994,8
Niemcy	45 016	148 037,2

Warzywa strączkowe suszone, łuskane w tonach		
Ogółem	17 691	52 985,3
Chiny	7 017	23 307,1
Węgry	689	6 225,9

Owoce świeże lub suszone w tonach		
Ogółem	1 233 118	3 323 598,0
Hiszpania	410 301	1 059 160,6
Włochy	190 717	496 059,7
Niemcy	55 067	198 090,1
Ekwador	80 639	194 217,2
Kostaryka	75 247	167 465,5

Banany świeże lub suszone w tonach		
Ogółem	231 054	531 027,5
Ekwador	80 012	192 448,8
Kostaryka	61 264	131 613,8
Kolumbia	38 510	98 443,6

Owoce cytrusowe świeże lub suszone w tonach		
Ogółem	460 069	1 108 987,7
Hiszpania	275 129	646 530,8
Turcja	30 160	74 177,2
Włochy	33 861	65 409,9

Kawa, substytuty zawierające kawę naturalną w tonach		
Ogółem	139 713	1 639 540,6
Niemcy	56 710	717 887,7
Wietnam	38 747	274 104,7
Brazylia	16 771	256 406,8

Towar	Ilość	Wartość w tys. zł
Herbata w tonach		
Ogółem	48 832	414 519,3
Wielka Brytania	15 275	114 177,2
Kenia	5 710	54 107,0
Indie	5 160	47 510,7
Chiny	4 050	31 222,9

Orzeszki ziemne w tonach		
Ogółem	37 113	171 482,4
Argentyna	29 363	132 127,7
Brazylia	3 614	18 131,0
Chiny	2 050	9 603,5

Cukier trzcinowy, buraczany, chemicznie czysta sacharozą, w postaci stałej w tonach		
Ogółem	286 608	652 364,1
Francja	37 069	102 273,5
Suazi	59 916	87 467,0
Niemcy	26 599	66 309,5
Brazylia	25 322	43 441,3
Zambia	24 969	40 079,7

Ziarno kakaowe w tonach		
Ogółem	11 793	114 677,3
Wybrzeże Kości Słoniowej	9 641	90 429,8
Ekwador	792	9 841,6

Czekolada i inne przetwory spożywcze zawierające kakao w tonach		
Ogółem	102 517	1 386 704,2
Niemcy	52 983	737 569,4
Włochy	11 761	198 577,3

Chleb, pieczywo cukiernicze, ciasta, ciastka, wafle, itp. w tonach		
Ogółem	102 866	842 945,9
Niemcy	58 052	449 089,9
Słowacja	6 248	49 398,4

Przetwory z warzyw, owoców, orzechów i grzybów w tonach		
Ogółem	205 471	721 778,3
Chiny	36 214	100 140,0
Niderlandy	33 200	78 194,3

Warzywa, orzechy i owoce konserwowane cukrem w tonach		
Ogółem	240 238	1 418 745,1
Brazylia	22 118	175 163,7
Niemcy	23 204	160 988,6
Grecja	28 819	82 348,9

Wody mineralne i inne napoje bezalkoholowe z wyłączeniem soków; lód i śnieg w tys. zł		
Ogółem	-	310 567,0
Republika Czeska	-	89 877,8
Niemcy	-	58 655,5

Materiał nr 6

Do metody „Waste barometer” – 0% i 100%

0%

100%

Kambodża

Indie

Madagaskar

Haiti

Boliwia

Erytrea

Kenia

Burundi

Kongo

Materiał nr 8

Średnie spożycie w kcal na dzień na osobę.

Państwo	Średnie spożycie Kcal na dzień	Ilość cukierków 500 Kcal = 1 cukierek
Austria	3800	7
USA	3688	7
Kuwejt	3681	7
Niemcy	3549	7
Rumunia	3487	6
Polska	3392	6
Chiny	3036	6
Ghana	2934	5
Bangladesz	2481	4
Kambodża	2382	4
Laos	2377	4
Indie	2321	4
Boliwia	2172	4
Madagaskar	2117	4
Kenia	2092	4
Kongo	2056	4
Haiti	1979	3
Erytrea	1640	3
Burundi	1604	3
		92

Opracowanie własne na podstawie <http://faostat.fao.org/>

Ćwiczenie: Śniadaniówka. Droga produktów, czyli tzw. „food miles”.
Fot. Olga Mielnikiewicz

Skąd się bierze wirtualna woda?

TEMAT: Skąd się bierze wirtualna woda?

Scenariusz zajęć dla szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych

Czas: 3 godz. lekcyjne, (3 x 45 min)

Grupa: 15-20 osób

Cele:

- Zapoznanie uczestników z pojęciem wirtualnej wody.
- Uświadomienie uczestnikom jaka ilość wody jest potrzebna do produkcji przedmiotów codziennego użytku.
- Zachęcenie do refleksji nad możliwymi sposobami ograniczenia zużycia wody.

Potrzebne materiały: definicja wirtualnej wody (materiał nr 1), wzór do obliczania wirtualnej wody (materiał nr 1 a), puzzle (materiał nr 2), zdjęcia etapów zużycia wody podczas produkcji (materiał nr 3), arkusz z opisem procesów, przy których zużywana jest woda (materiał nr 4), opis produktów wraz z ikonografikami potrzebnymi do oszacowania zużycia wody (materiał nr 5), etapy produkcji T-shirta (materiał nr 6 i 7), informacje dotyczące wirtualnej wody (materiał nr 8), przydatne linki (materiał nr 9), papier flipczartowy, markery, taśma, piłka (z materiału lub papieru), nożyczki.

Czas	Moduł + cele	Przebieg	Potrzebne materiały	Uwagi
10'	<p>Wprowadzenie</p> <p>Grupa poznaje prowadzącego.</p> <p>Grupa dowiaduje się o działalności PAH.</p> <p>Ustalenie wspólnych zasad współpracy na zajęciach.</p>	<p>WPROWADZENIE</p> <p>Prowadzący przedstawia się, opowiada krótko o tym, czym zajmuje się Polska Akcja Humanitarna, wprowadza w temat warsztatów.</p> <p>Prowadzący podaje temat warsztatu, ustala formy zwracania się do siebie.</p> <p>Uczestnicy zapisują swoje imiona na fragmentach taśmy, które przyklejają w widocznym miejscu na ubraniu.</p> <p>Prowadzący wyjaśnia zasady kontraktu (nieocenianie, zwracanie się „do” osoby, punktualność, niekorzystanie z telefonów i innych urządzeń, niezakłócanie zajęć i uwzględnienie zasad zaproponowane przez grupę i zatwierdzone przez prowadzącego).</p>	Papier flipczartowy lub tablica, taśma malarska i markery (do zapisywania imion)	Można powiedzieć uczestnikom, że podczas warsztatu pojawią się pytania, na które nie od razu będziemy odpowiadać, być może na niektóre nie znajdziemy odpowiedzi podczas spotkania, ale będziemy je wszystkie zapisywać i zastanowimy się nad nimi wspólnie na koniec zajęć.
10'	<p>Piłka skojarzeń – wprowadzenie do tematu wirtualnej wody.</p> <p>Pokazanie uczestnikom, że woda jest we wszystkim, czego używamy na co dzień.</p>	<p>PIŁKA SKOJARZEŃ</p> <p>Uczestnicy rzucają do siebie piłkę. Kiedy każda kolejna osoba złapie piłkę, prowadzący zadaje pytanie wprowadzające do tematu wody (ważna jest pierwsza, szybka odpowiedź), np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Z czym ci się kojarzy słowo woda? • Gdzie znajduje się woda? • Do czego używasz wody? • Czy w jabłku jest woda? • Czy w dżinsach jest woda? • Czy w komputerze jest woda? <p>Prowadzący podsumowuje dyskusję („woda jest wszędzie”) i wyjaśnia ewentualne wątpliwości.</p>	Piłka – najlepiej materiałowa, nieodbijająca się	Uczestnicy, którzy złapią piłkę i odpowiedzą na pytanie, odrzucają ją do prowadzącego, który ponownie rzuca piłkę do kolejnego uczestnika. Pytania zadawane uczestnikom mogą się powtarzać.
10'	<p>Definicja wirtualnej wody</p> <p>Wprowadzenie pojęcia wirtualnej wody i wzoru na jej obliczanie.</p>	<p>WIRTUALNA WODA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prowadzący omawia pojęcie wirtualnej wody. • Podaje przykłady, które prowadzący zapisuje na kartkach flipchart. • Odpowiada na ewentualne pytania. • Pokazuje wzór na obliczanie wirtualnej wody. 	<p>Definicja wirtualnej wody (materiał nr 1)</p> <p>Wzór obliczania wirtualnej wody (materiał nr 1a)</p> <p>Papier flipczartowy, marker</p>	Wirtualna woda to woda, którą zużyto do wyprodukowania danej rzeczy lub usługi.

15'	<p>Etapy zużycia wody podczas produkcji</p>	<p style="text-align: center;">ETAPY ŻUŻYCIA WODY</p> <p>Uczestnicy otrzymują jeden element przedmiotu (część dżinsów, banana, pizzy, komputera), następnie muszą złożyć całość i w ten sposób połączyć się w grupy. Każda grupa otrzymuje obrazek z czterema etapami zużycia wody podczas produkcji. Jej zadaniem jest dopasowanie poszczególnych procesów do trzech etapów. Prowadzący dopytuje, co jeszcze można dopisać na każdym z tych etapów, odpowiada na ewentualne pytania. Cała grupa porównuje na forum wyniki pracy.</p>	<p>Nożyczki</p> <p>Puzzle (materiał nr 2)</p> <p>Etapy zużycia wody podczas produkcji – zdjęcia (materiał nr 3)</p> <p>Procesy, przy których zużywana jest woda (materiał nr 4)</p>	<p>Puzzle będą wykorzystane w kolejnym ćwiczeniu, tutaj mają posłużyć jedynie jako sposób podziału na grupy. W zależności od tego, ile jest osób w klasie, należy pociąć obrazki tak, aby każdy uczestnik wylosował po jednym elemencie i żeby grupy były równoliczne. Materiały nr 3 i 4 – każda grupa otrzymuje oba materiały (wcześniej pocięte przez prowadzącego wzdłuż linii przerywanych).</p>
PRZERWA				
20'	<p>Ile wirtualnej wody jest w różnych produktach?</p> <p>Uczestnicy dowiadują się, ile wody zużywa się przy produkcji wybranych produktów.</p>	<p style="text-align: center;">ILE WODY?</p> <p>Do każdego z produktów dołączony jest jego opis. Uczestnicy szacują, ile wody znajduje się w ich produktach, dopasowują liczbę baniaków (małych rysunków) do obrazka. Prowadzący weryfikuje szacunki i prowadzi krótką dyskusję: skąd w tych produktach wzięła się wirtualna woda?</p>	<p>Wykorzystanie puzzli z materiału nr 2 oraz materiał nr 5</p>	<p>Prowadzący podaje prawidłową odpowiedź po tym, jak każda grupa się wypowie</p> <p>Dżinsy: 10 tysięcy litrów</p> <p>Jeden duży banan (200 g) – 160 litrów</p> <p>Pizza Margherita – 1259 litrów</p> <p>Komputer – 160 tysięcy litrów.</p>
25'	<p>Wirtualna woda na różnych etapach powstawania produktu.</p> <p>Poznanie poszczególnych etapów produkcji T-Shirt'a.</p>	<p style="text-align: center;">ETAPY PRODUKCJI T-SHIRT'A</p> <p>Uczestnicy losują karteczki z worka. Na karteczkach są rysunki (materiał nr 6) i teksty (materiał nr 7). Mają za zadanie ustawić się w kolejności etapów produkcji T-shirtu i dopasować rodzaj zużytej wirtualnej wody do poszczególnych etapów – obrazków.</p> <p>Dyskusja: dlaczego konkretną ilość wody trudno jest oszacować? Jak możemy ograniczyć zużycie wirtualnej wody? Jak wpływa to na sytuację wodną w krajach Południa?</p>	<p>Materiał nr 6 i materiał nr 7</p>	<p>W zależności od liczby osób – można to ćwiczenie zrobić w grupach (tak, jak uczestnicy pracowali do tej pory) lub całą klasą.</p>

		PRZERWA			
30'	Wirtualne przekazy	<p>WIRTUALNE PRZEKAZY</p> <p>Uczestnicy losują karteczki w czterech kolorach i w ten sposób dzielą się na grupy. W sali rozwieszono są kartki w tych kolorach z notkami informacyjnymi dotyczącymi wirtualnej wody. Zadaniem każdej z grup jest odszukanie karteczek w ich kolorze i przekazanie informacji swoim kolegom i koleżankom w dowolny sposób (wywiad, scenka, plakat, wiadomości itp.).</p>		<p>Informacje dotyczące wirtualnej wody (materiał nr 8, karteczki w czterech kolorach (w takiej liczbie, jaka jest liczba uczestników))</p>	
10'	Dyskusja	<p>DYSKUSJA</p> <p>Dlaczego to jest ważne? Dyskusja na forum całej grupy na temat konsekwencji pośredniego importu wody dla mieszkańców krajów globalnego Południa.</p>		Papier flipchartowy	Do przeprowadzenia dyskusji możesz użyć metody latającej flipy. Każda grupa dostaje hasło na flipcharcie, wokół którego dyskutuje i zapisuje konkluzje.
	Ewaluacja	<p>EWALUACJA</p> <p>Ewaluacja warsztatu: Prowadzący prosi uczestników o napisanie SMSa (na post-it) do kolegi/koleżanki o tym, czego się dziś dowiedzieli z warsztatu.</p> <p>Prowadzący zostawia uczestnikom zbiór linków do pogłębienia tematów.</p>		<p>Lista linków do stron, kalkulatorów wirtualnej wody, aplikacji (materiał nr 9)</p>	
5'	Zakończenie zajęć	<p>ZAKOŃCZENIE</p> <p>Podziękowanie uczestnikom i uczestniczkom za udział w warsztacie Zaproszenie do zadawania pytań.</p>		Papier flipchartowy	

Materiał nr 1

Definicja

Ludzie konsumują wodę nie tylko wtedy, gdy ją piją lub biorą prysznic. W 1993 roku profesor John Anthony Allan wprowadził koncepcję „wirtualnej wody”, która pokazuje, w jaki sposób woda uczestniczy w produkcji i handlu żywnością i innymi dobrami lub usługami.

Wirtualna woda to woda, którą zużyto do wyprodukowania danej rzeczy lub usługi. Przykładowo, wyprodukowanie kubka kawy wymaga zużycia 140 litrów wody. To woda potrzebna do uprawy, produkcji, wytworzenia opakowania i transportu kawy – mniej więcej tyle samo wody zużywa dziennie na potrzeby domowe statystyczny Polak. Dla porównania – wyprodukowanie jednego hamburgera wymaga zużycia ok. 2400 litrów wody. Każdy Amerykanin konsumuje średnio blisko 6,800 litrów wirtualnej wody każdego dnia – trzykrotnie więcej niż przeciętny Chińczyk.

Wirtualna woda ma wpływ na globalną politykę i badania, szczególnie w regionach, gdzie wody jest mało. Mamy więc także do czynienia z importem wirtualnej wody, np. poprzez import żywności z krajów ubogich w wodę.

Materiał nr 1a

$$VWV = \frac{ETa}{Y}$$

VWV (Virtual Water Value) – wirtualna woda

ETa (m³/ha) – wymaganie dot. pozyskiwania wody – wyliczane wg ET (wymagania klimatyczne) dopasowanych do wskaźników pozyskiwania wody

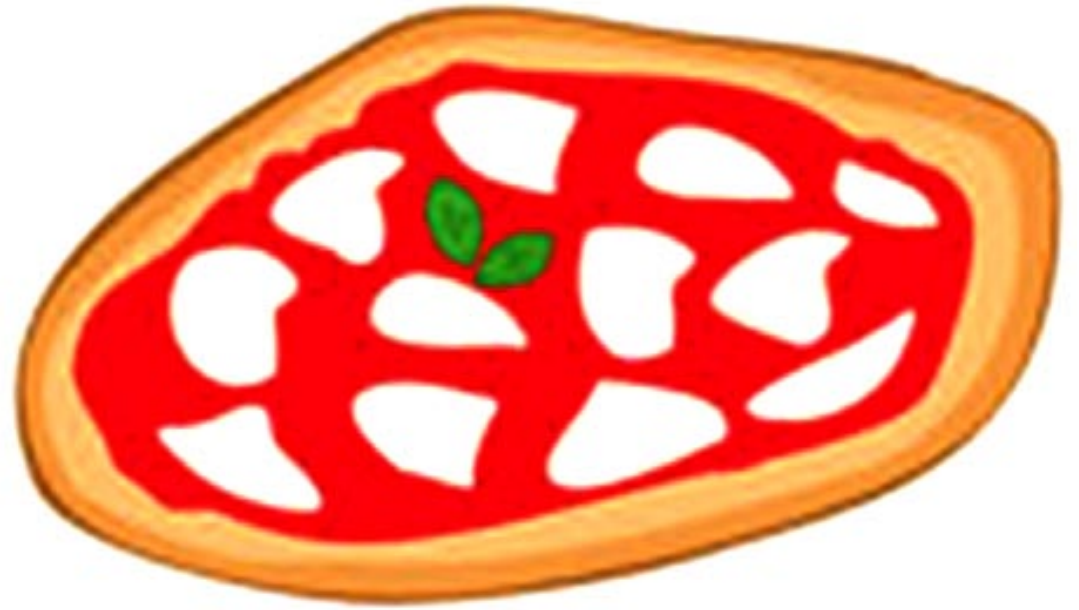
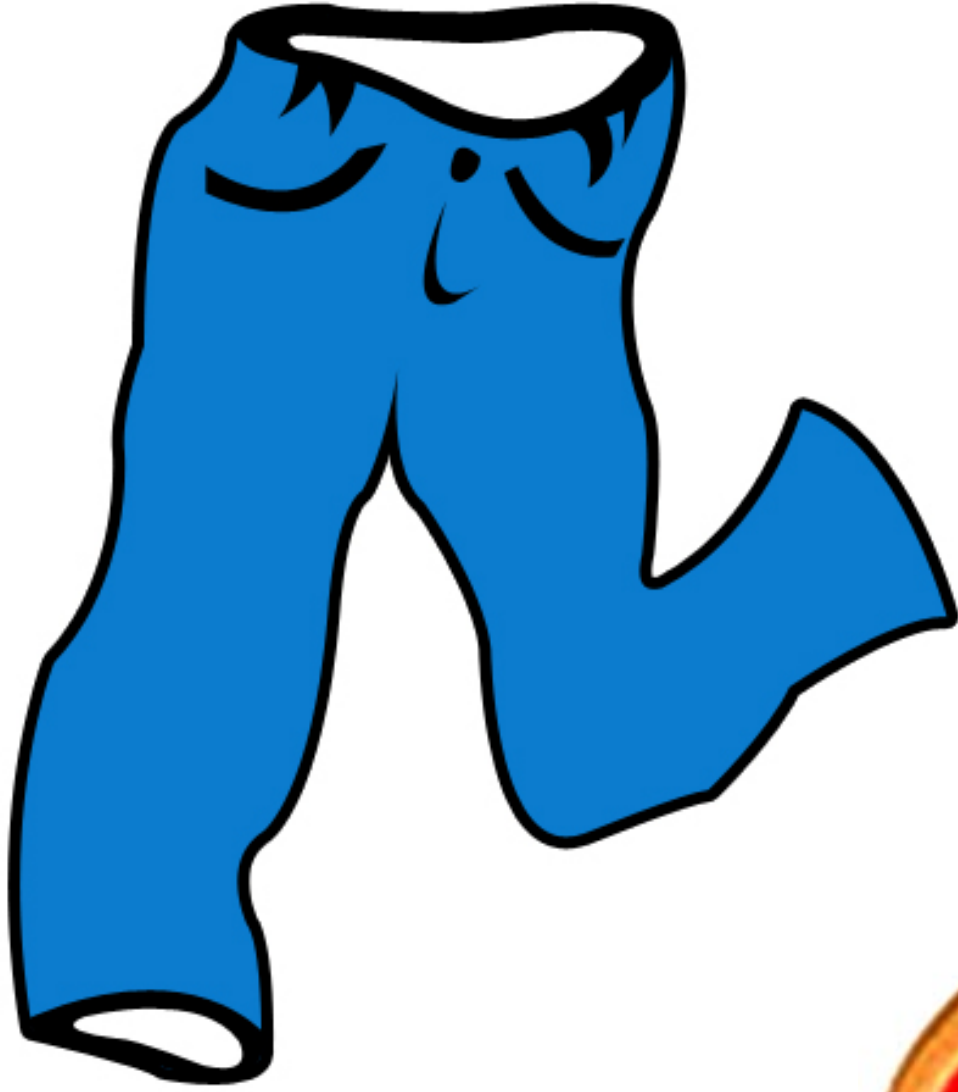
Y (kg/ha) – pozyskiwanie wody w odniesieniu do terenu

Materiał nr 2

koloryzacja: 200 - pobrano z <http://koloryzacja.pl>

Materiał nr 3

Produkcja z rolnictwa, wykorzystanie ziemi
fot: rex turgano (flickr.com)

Wydobycie zasobów
fot: Travel Aficionado (flickr.com)

Materiał nr 3

Przetwarzanie przemysłowe
Fot: crlaurence (flickr.com)

Handel i sprowadzanie
Fot: Winchelsea Town (flickr.com)

Uprawa roślin

Wydobycie ropy i gazu

Wydobycie złóż i minerałów

Wykorzystanie terenu (np. lasów)

Produkcja energii

Obróbka surowych materiałów

Dodawanie i przetwarzanie składników

Otrzymywanie ostatecznego produktu

Pakowanie i transport

Marketing i reklama

Przechowywanie i sprzedaż

Materiał nr 5

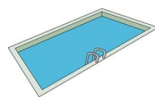
Banany do Polski importowane są najczęściej z Ekwadoru i Kolumbii. Należą do jednych z najchętniej wybieranych przez polskiego konsumenta owoców i charakteryzują się tym, że są dostępne przez cały rok. Przeciętny Polak zjada ok. 5,5 kilograma bananów rocznie – o połowę mniej niż przeciętny Europejczyk. W 2011 roku do Polski importowano 182 481 ton bananów. Ile wirtualnej wody znajduje się w jednym bananie?

- 10 l

- 200 l

- 50 000 l

Dżinsy produkuje się z bawełny. Bawełna jest rośliną włóknistą i jak w przypadku niemal wszystkich roślin – do jej uprawy niezbędna jest woda. Czy zastanawialiście się kiedykolwiek nad tym, jak to się dzieje, że po praniu wasze spodnie nie kurczą się, tylko zachowują swój kształt? To dlatego, że w procesie produkcji tkanina poddawana jest swoistemu hartowaniu – robi jej się naprzemienny „prysznic” z zimnej i gorącej wody.

Ile wirtualnej wody znajduje się w parze dżinsów?

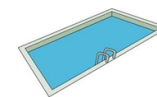
Nie zapomnijcie o wodzie, która zużywana jest przy ich produkcji, opakowaniu i transporcie.

- 10 l

- 200 l

- 50 000 l

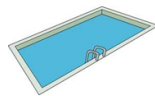
Pizza Margherita to potrawa kuchni włoskiej, szeroko rozpowszechniona na całym świecie. Często uznawana jest za fast food. W wersji podstawowej jest to płaski placek z wytrawnego ciasta drożdżowego (focaccia) posmarowany sosem pomidorowym, z plasterkami mozzarelli i bazylią, pieczony w bardzo mocno nagrzanym piecu. Ok. 50% wirtualnej wody zawartej w pizzy to mozzarella, ok. 44% mąka, a ok. 6% – pomidory. Ilość wirtualnej wody zawartej w pizzy różni się w zależności od kraju. Ile wirtualnej wody znajduje się w tym danie?

- 10 l

- 200 l

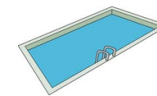
- 50 000 l

- 10 l

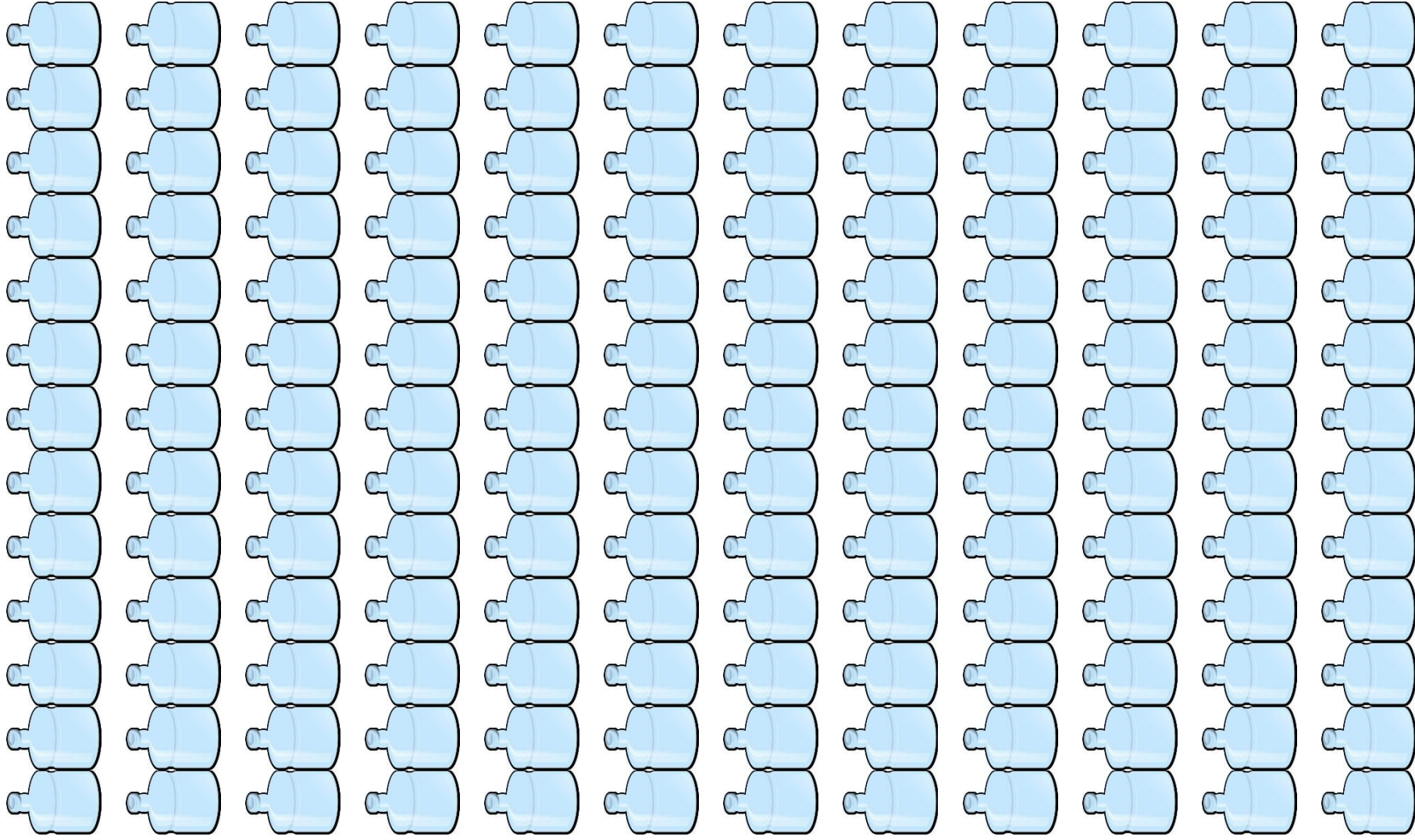
- 200 l

- 50 000 l

W dzisiejszych czasach **komputery** wykorzystywane są w niemal każdej dziedzinie życia – pojawiają się m.in. w projektowaniu, medycynie, przemyśle. Składają się z plastiku, miedzi, aluminium i innych tworzyw oraz zawierają setki elementów. Wyprodukowanie małego 32-megabajtowego czipu komputerowego ważącego 2 g wymaga wykorzystania 32 litrów wody. Ile wirtualnej wody znajduje się w komputerze osobistym (PC)?

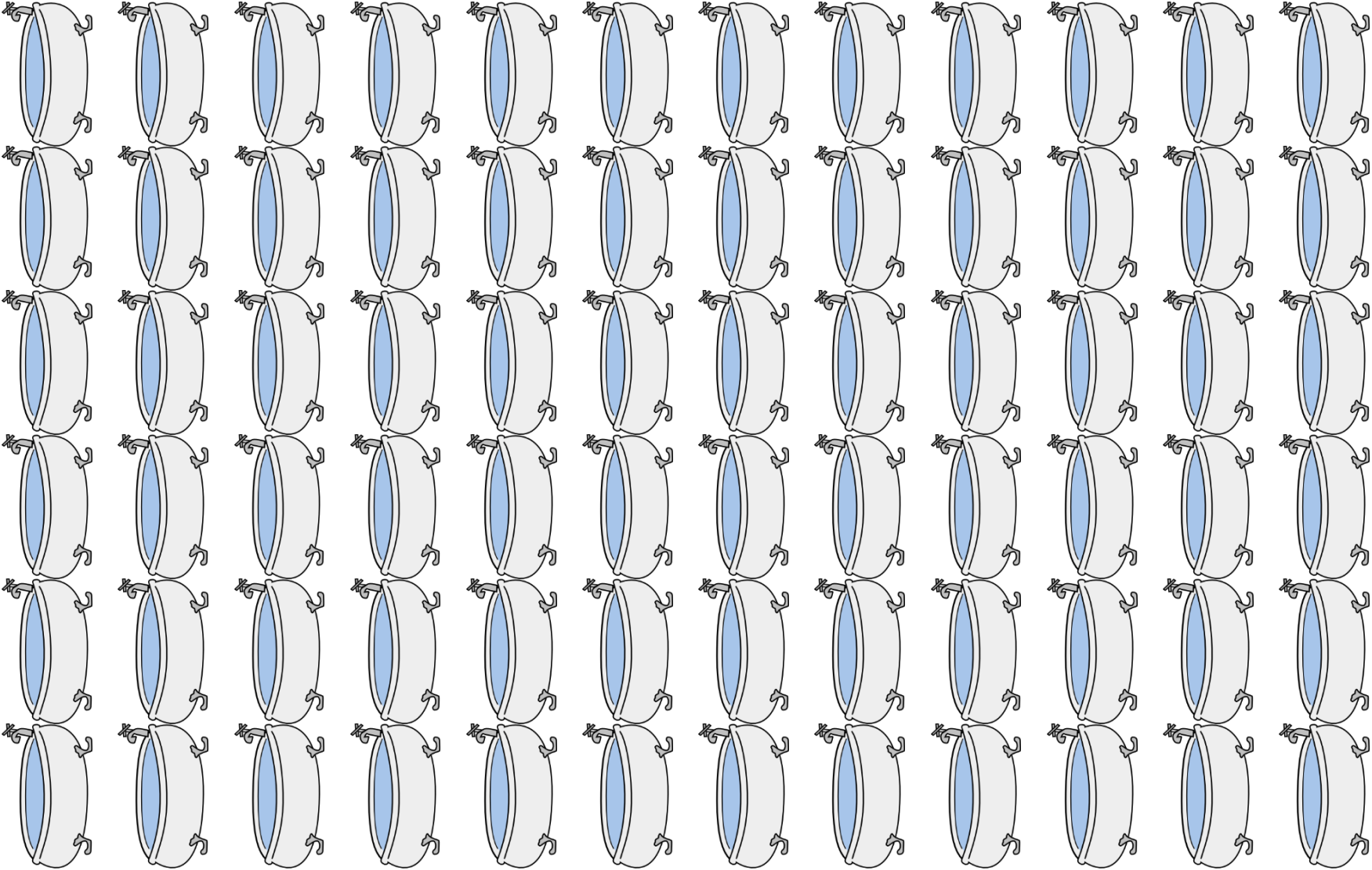
Materiał nr 5

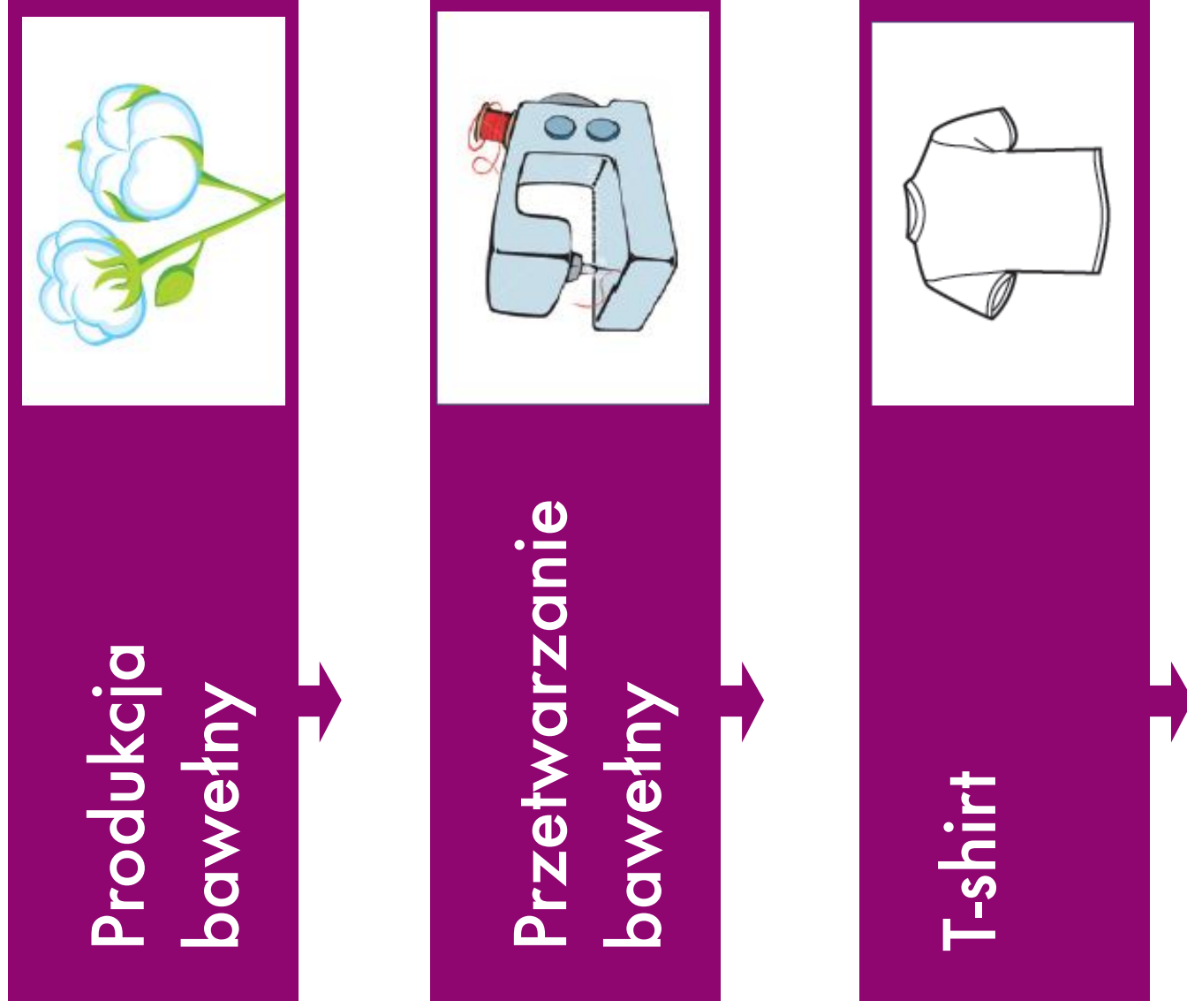

Materiał nr 5

Materiał nr 5

Wyrzucenie

**Transport
T-shirta**

Zakupy

Użytkowanie

Wirtualna woda

Wirtualna woda

Wirtualna woda

Wirtualna woda

Wirtualna woda

Wirtualna woda

Wirtualna woda

Wirtualna woda

Wirtualna woda

Materiał nr 7

Materiał na podstawie: "Water you wearing", Toronto and Region Conservation, 2010

Systemy nawadniania pól w Pakistanie, zużycie paliw (woda jest wykorzystywana w procesie wydobywania), wyparowywanie wody, skażenie wody przez pestycydy i substancje użyźniające glebę

Przetwarzanie włókien, zużycie energii elektrycznej (chłodzenie systemów w elektrowni), zużywanie paliw, skażenie wody przez barwniki i inne chemikalia

Proces produkcji, zużywanie paliw, skażenie wody chemikaliami używanymi przy obróbce materiału

Zużywanie paliw, tworzenie opakowań i pakowanie, tworzenie materiałów reklamowych

Zużywanie paliw przy transporcie

Pranie, odplamianie

Zużywanie paliw przy zbiorce i wywozie śmieci, proces rozkładu T-shirta

Materiał nr 8

①

Wyhodowanie jednego niedużego jabłka wymaga zużycia 125 litrów wody, a dużego pomidora - 50 litrów. Produkcja kilograma keczupu to zużycie 530 litrów wody, a kilograma przecieru pomidorowego - 710 litrów.

Uprawa bawełny pochłania bardzo dużo wody. Połowa produkowanej w Burkina Faso bawełny jest eksportowana do Chin, a następnie do producentów odzieży zaopatrujących globalne rynki. Aż 84% importowanej do Europy bawełny pochodzi z innych kontynentów.

②

Zużycie wody różni się w zależności od kraju. Produkcja ważącej kilogram pizzy margherity we Francji powoduje zużycie 540 litrów wody, we Włoszech - 940 litrów, w Stanach - 1200 litrów, a w Chinach - 1370 litrów. Tak więc to, ile wody potrzeba do produkcji bawełny, pszenicy, cukru, kukurydzy czy wołowiny jest różne w różnych częściach świata, zatem ilość wirtualnej wody w tych produktach też będzie różna.

Bezpośrednie zużycie wody (np. tej z kranu, którą myjemy zęby) jest łatwe do oszacowania, natomiast pośrednie (np. wody wykorzystywanej do produkcji jedzenia) - znacznie trudniejsze. Okazuje się, że niewielu z nas jest świadomych tego, ile wody zużywa (wykorzystuje).

③

Statystyczny Europejczyk zużywa 2,3 miliona litrów wody rocznie, to jest 6300 litrów dziennie. Z tej olbrzymiej ilości wody tylko 11% (700 litrów) wody pobiera z własnego kraju, reszta trafia do niego w postaci produktów, do wytworzenia których trzeba było zużyć wodę pitną na terenie innych państw.

Zapotrzebowanie na żywność będzie znacznie wzrastać w nadchodzących latach - ale na to brakuje nam wody. Brakuje nam ziemi pod uprawę, chociażby po to, by utrzymać produkcję na poziomie obecnych trendów - konsumenci wydają coraz więcej na produkty, których wytworzenie wymaga mnóstwo wody (np. mięsa).

④

Szacuje się, że problem niedoboru wody dotyczy blisko 2 miliardów 700 milionów mieszkańców Ziemi (cała planeta liczy ponad 7 miliardów ludzi), natomiast jedna ósma ludzi cierpi z powodu pragnienia i chorób wywołanych spożywaniem zanieczyszczonej wody.

Szacuje się, że zużycie wody może wynosić od ponad 2 tysięcy litrów w Sudanie do 7 tysięcy litrów w Izraelu na kilogram gotowej bawełny. Wynika z tego, że aby wyprodukować jedną parę jeansów, potrzeba co najmniej tysiąca litrów wody! Niszczycielski wpływ procesu uprawy bawełny na środowisko bardzo wyraźnie widać w Uzbekistanie, gdzie Morze Aralskie zmniejszyło swoją objętość o 85%, zwiększając przy tym swoje zasolenie o prawie 600%. Spowodowało to wymarcie wszystkich zwierząt żyjących w tym akwenie.

Materiał nr 9

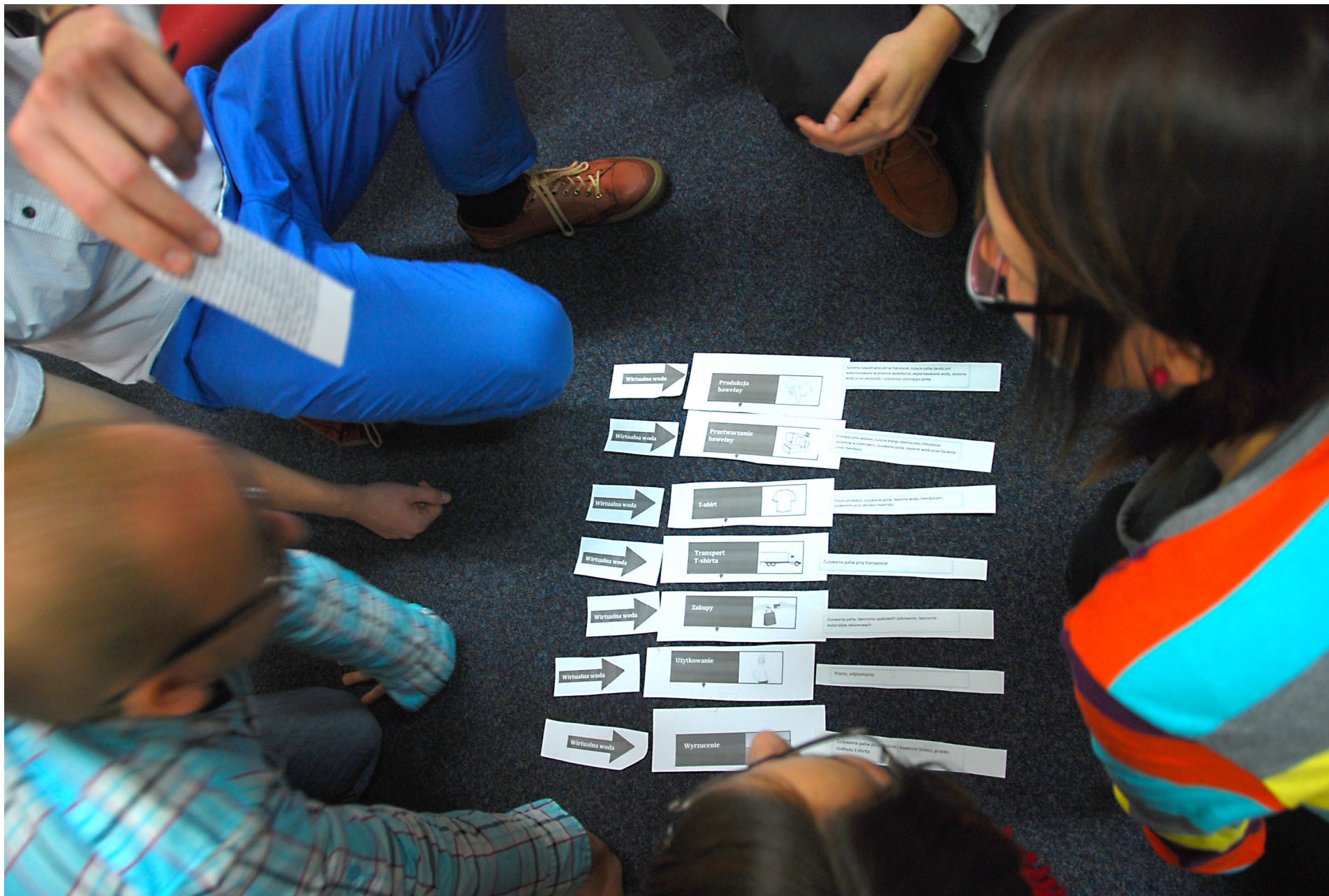
Linkownia:

Artykuły:

1. **O bawełnie trochę więcej:** http://www.ekonsument.pl/a683_o_bawelnie_troche_wiecej.html
2. **Wyznaczanie sprawiedliwej ceny (o zużyciu wody na plantacjach bawełny w Burkina Faso):** <http://www.eea.europa.eu/pl/sygnal42y/sygnaly-2012/artykuly/wyznaczanie-sprawiedliwej-ceny/>
3. **Pożyczanie wody to nasza codzienność (o pośrednim imporcie wody):** <http://www.naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news,390122,pozyczanie-wody-to-nasza-codziennosc.html>
4. **Raport z badania o śladzie wodnym:** <http://www.waterfootprint.org/downloads/TheWaterFootprintAssessmentManual.pdf>
<http://www.waterfootprint.org/Reports/Report50-NationalWaterFootprints-Vol1.pdf>
5. **Ile wirtualnej wody jest w różnych produktach:** <http://www.waterfootprint.org/?page=files/productgallery>

Fimy:

1. **White Gold – The True Cost Of Cotton („ukryte koszty” plantacji bawełny u wybrzeży Morza Aralskiego)** http://www.youtube.com/watch?v=3n39T351a_4
2. **What’s your water footprint? (o tym, ile wirtualnej wody i wody bezpośrednio zużywamy w ciągu dnia):** http://www.youtube.com/watch?v=0_bUzH6T6zU&feature=related
3. **Virtual Water Usage (również o zużyciu wirtualnej wody):** <http://www.youtube.com/watch?v=ywBE4-qCU-E>
4. **Canada Water Week 2012 – Discover Your Water Footprint! (również o zużyciu wirtualnej wody):** http://www.youtube.com/watch?v=63D_b7uUkSU&feature=related
5. **Aplikacja na iPhona do wyliczenia zużycia wirtualnej wody:** <http://virtualwater.eu/>
6. **Opis działania aplikacji:** <http://www.youtube.com/watch?v=7JzdfYPmj5Q>

Ćwiczenie: Etapy produkcji T-shirta
Fot. Olga Mielnikiewicz

Biopaliwa, land grabbing w kontekście problemu dostępu do żywności

TEMAT: Biopaliwa, land grabbing w kontekście problemu dostępu do żywności

Scenariusz zajęć dla szkół ponadgimnazjalnych

Czas: 3 godz. lekcyjne, (3 x 45 min)

Grupa: 15-20 osób

Cele:

- Pokazanie zależności między krajami rozwiniętymi a rozwijającymi się na przykładzie biopaliw i zjawiska land grabbingu.
- Ukazanie wpływu podejmowanych decyzji politycznych na problem dostępu do żywności w krajach globalnego Południa oraz na lokalne rynki żywnościowe.

Potrzebne materiały: definicje biopaliw i land grabbingu (materiał nr 1), opis grup do ćwiczenia z kamieniami (materiał nr 2), zestaw trzech tekstów (materiał nr 3), arkusze A4, markry, kartki, postity, kamyki/żetony, kamienie w trzech kolorach: niebieskim, żółtym, zielonym, kartki w kolorze czerwonym i zielonym, plansza z trójkątem, zestaw kamieni przezroczystych x3, taśma malarska, taśma klejąca.

Czas	Moduł + cele	Przebieg	Potrzebne materiały	Miejsce na Twoje Uwagi
10'	<p>Wprowadzenie</p> <p>Grupa poznaje prowadzącego.</p> <p>Grupa dowiaduje się o działalności PAH oraz czym jest Tydzień Edukacji Globalnej.</p> <p>Grupa dowiaduje się o celach i temacie zajęć.</p>	<p>WPROWADZENIE</p> <p>Gdy uczestnicy wchodzić do sali, otrzymują taśmę, na której mają zapisać swoje imię. Prowadzący ma już taśmę z imionami przyklejoną.</p> <p>Przedstawienie informacji o PAH, TEG, celach warsztatów oraz kilka słów o prowadzącym.</p> <p>Wprowadzenie kontraktu – spisanie na tablicy reguł, wg których będzie pracować grupa i prowadzący. W zależności od trenera i woli grupy kontrakt można podpisać.</p> <p>Pytanie o oczekiwania uczestników (ustnie).</p>	Taśma malarska	
20'	<p>Biopaliwa – Definicja</p> <p>Skąd i po co są biopaliwa?</p> <p>Przybliżenie genezy idei biopaliw.</p> <p>Symulacja jest bardzo prosta i angażuje każdego uczestnika.</p> <p>Jej celem jest nieskomplikowane wprowadzenie w temat.</p>	<p>BIOPALIWA – CO TO TAKIEGO?</p> <p>Należy podzielić grupę na trzy zespoły 4-5 osobowe (forma dzielenia dowolna).</p> <p>Uczestnicy biorą udział w symulacji zużycia pewnego zasobu. Grupa otrzymuje planszę oraz kamienie.</p> <p>Na twardym papierze – format A3 z narysowanym trójkątem („do góry nogami”, czyli stojącym na jednym wierzchołku) – należy układać kamyczki: od dołu do góry. Celem jest zapełnienie zaznaczonego obszaru.</p> <p>Kamieni potrzeba coraz więcej, a ich liczba jest niewystarczająca. Uczestnicy muszą zacząć myśleć nad zamiennikami – tę informację otrzymują wtedy, kiedy orientują się, że kamieni im brakuje. Zamiennikami może być wszystko, co przyjdzie im do głowy. Symulacja kończy się, gdy każda grupa wymyśli swój zamiennik.</p> <p>Prowadzący pyta uczestników, czy słyszeli o biopaliwach. Wprowadza definicję biopaliw (przygotowaną wcześniej na planszy lub kartce i przykleja na tablicy).</p> <p>Sytuacja z paliwami kopalnymi przypomina tę z zabawy z kamyczkami. Zasoby paliw są ograniczone, a popyt na nie ciągle rośnie. Ludzie rozpoczęli poszukiwania substancji, które zastąpią paliwa kopalne lub pozwolą zmniejszyć ich zużycie.</p>	<p>Plansza z trójkątem, trzy zestawy kamieni (przezroczyste, używane często jako wypełnienie donic – dostępne np. w sklepach IKEA), taśma klejąca</p> <p>Definicja biopaliw (materiał nr 1)</p>	

Prowadzący pyta uczestników, po co poszukuje się zamienników paliw. Jeśli uczestnicy nie będą w stanie samodzielnie udzielić odpowiedzi, prowadzący może naprowadzić ich pytaniami pomocniczymi. Wymienione powody można zapisać na tablicy.

Wśród odpowiedzi mogą się pojawić takie:

- biopaliwo miało być bardziej ekologiczne,
- ograniczenie zużycia paliw,
- alternatywa dla istniejących rozwiązań,
- uniezależnienie się od eksporterów ropy itp.

Prowadzący zapowiada przedstawienie wybranych faktów na temat biopaliw.

15'

Informacje o biopaliwach – fakty i mity.

Przekazanie uczestnikom kilku podstawowych informacji na temat paliw z biokomponentami.

BIOPALIWA – FAKTY I MITY

Każdy uczestnik otrzymuje dwie kartki: czerwoną i zieloną.

Moduł polega na zadaniu uczestnikom serii pytań, na które odpowiadają, podnosząc kartki (czerwone – mit, zielone – fakt). Uczestnicy powinni odpowiadać sami, podnosząc kartki na sygnał prowadzącego.

Po każdym pytaniu jest czas na krótki komentarz lub pytania z grupy.

* Pytania można wydrukować na kartkach i po przeczytaniu, przyklejać je na tablicy. Po ustaleniu właściwej odpowiedzi, należy przy pytaniu przyklepić kartkę z odpowiednim kolorem.

Pytania:

1. Czy biopaliwo różni się od zwykłego zapachem/kolorem?
2. Czy do produkcji biopaliw są potrzebne rośliny (należy podać, o jakie chodzi)?
3. Czy produkujemy biopaliwa w Polsce?
4. Czy produkcja biopaliw jest opłacalna w Unii Europejskiej?
5. Czy produkcja biopaliw jest tańsza poza nią, np. w Afryce?
6. Czy przeniesienie produkcji do krajów rozwijających się ma pozytywne skutki?

Podsumowujemy moduł, pytamy o niejasności i wyjaśniamy je.

Kartki A4 – 15 czerwonych, 15 zielonych

PRZERWA

30'

Land grabbing – na czym to właściwie polega?

LAND GRABBING – CO TO TAKIEGO?

Uczestnicy pracują w trzech grupach: Żółtej, Niebieskiej i Zielonej. Grupy można wydzielić przez losowanie z woreczka elementów w danym kolorze.

Kiedy uczestnicy siedzą już w małych zespołach, prowadzący wprowadza ich do ćwiczenia.

Poszczególne grupy otrzymują instrukcje mówiące o tym, jak mają się zachowywać w stosunku do innych grup. Grupa Żółta musi słuchać grupy Niebieskiej, ale jest niezależna od Zielonej, Niebieska zaś zabiega o względy grupy Zielonej.

Każda grupa posiada kamień. Najlepszy ma grupa Żółta, grupa Niebieska ma najgorszy. Kamień grupy Zielonej jest lepszy od kamienia grupy Niebieskiej, ale gorszy od kamienia grupy Żółtej.

Kiedy uczestnicy otrzymują karty z instrukcjami, mają ok. 5 minut na przygotowanie się i zrozumienie zadania. Prowadzący rozmawia w tym czasie z każdą z grup i przybliża im ich role – tłumaczy zadania.

Zieloni chcą kamień Żółtych, ale jedyna droga, jaką mogą to osiągnąć, to wykorzystanie Niebieskich. Niebiescy chcą wymienić swój kamień na lepszy. Mając władzę na Żółtych, dają im swój, najgorszy kamień. Kamień Żółtych trafia do Zielonych. Niebiescy kończą z kamieniem, który na początku mieli Zieloni.

Ostatecznie grupa Żółta ma najgorszy kamień, Niebieska średni, a Zielona – najlepszy.

Kamień Niebieskich, mimo że najgorszy, powinien być przedstawiony Żółtym jako najlepszy – o tym, jak jest naprawdę, Żółci dowiedzą się na koniec. Rola prowadzącego w ćwiczeniu powinna polegać na moderowaniu rozmów i pilnowaniu ról, które przypisane są grupom.

Trzy kamienie/przedmioty w trzech kolorach: żółtym, niebieskim, zielonym

Opis ćwiczenia
(materiał nr 2)

Taśma klejąca

Czyste kartki

Żeby uniknąć zamieszania w czasie rozmów grup, można zaproponować, by grupy wybrały liderów/liderki, którzy/które będą rozmawiać między sobą. Scenariusz symulacji jest rozpisany i zadaniem prowadzącego jest uświadomienie uczestnikom, że wynik symulacji jest z góry przesądzony, że nie mogą niczego zmienić, ale muszą wykonać to, co jest zapisane.

Po zakończeniu negocjacji prowadzący mówi grupom, czym są kamienie. Kamienie, które dają życie, to ziemia. Ziemia, którą czasem bezprawnie się odbiera. Odebranie źródła pokarmu może być wyrokiem dla mieszkańców i mieszkańek – zarobione pieniądze nie zapewnią im bytu, nie ma produktów, które można kupić, a te dostępne są importowane i drogie.

Bywa, że mieszkańcy i mieszkanki posiadający/posiadające ziemię, otrzymują w zamian ziemię gorszej jakości, co wpływa na jakość i ilość żywności.

Wyjście z ról i z grup kolorów, np. poprzez strzepnięcie.

15'

Dyskusja

Wprowadzenie definicji land grabbingu – wpływ na sytuację żywnościową na globalnym Południu i lokalnych rynkach żywnościowych.

DYSKUSJA

Pytania do ćwiczenia – dyskusji:

1. Jak czuli się w swoich rolach?
2. Jak rozumieją zaistniałą sytuację?
3. Omówienie problemu land grabbingu – jaka jest geneza, a jakie mogą być skutki; wpływ na sytuację żywnościową:
 - a) Wprowadzenie definicji land grabbingu – należy zapisać lub przykleić gotową definicję na tablicy,
 - b) Jakie mogą być powody zagrabiania ziemi,
 - c) Jakie mogą być jego konsekwencje? Prowadzący rozdaje uczestnikom czyste kartki, na których mogą wpisać swoje propozycje. Następnie uczestnicy, którzy wpisali konsekwencje, czytają je i przyczepiają na tablicy.

Podsumowujemy moduł, pytamy o niejasności i wyjaśniamy je.

Definicja land grabbingu
(materiał nr 1)

PRZERWA

25'

Sieć powiązań

Uświadomienie uczestnikom, że świat to system naczyń połączonych, gdzie decyzja podjęta na jednym końcu świata może zmienić życie ludzi mieszkających tysiące kilometrów dalej. System zależności jest bardzo skomplikowany i na potrzeby warsztatu został oczywiście uproszczony.

SIEĆ POWIĄZAŃ

Prowadzący robi wprowadzenie do ostatniej części warsztatu. Poznane do tej pory dwa pojęcia – „biopaliwa” oraz „land grabbing” – mają wpływ na sytuację na całym świecie.

Uczestnicy pracują w 3 grupach (warto je przemieszać, aby nie pracowali w zespołach z poprzedniego ćwiczenia, np. za pomocą wyliczanki: biopaliwa, land grabbing, żywność, biopaliwa, land grabbing, żywność, biopaliwa, etc.). Otrzymują 3 materiały: tekst z historią osoby z jednego z rozwijających się państw, opracowanie z danymi dotyczącymi Polski, tekst nt. polityki UE, a także puste kartki.

Każda grupa otrzymuje jeden tekst.

Po przeczytaniu tekstów grupa wybiera z nich najważniejsze informacje i spisuje je (jedna informacja na jednej pustej kartce). Następnie uczniowie opowiadają o swoich tekstach (na forum).

Fakty zebrane przez każdą grupę są przyklejane na tablicy. Po zebraniu wszystkich danych z tekstów uczestnicy wspólnie z prowadzącym zaczynają szukać zależności między poszczególnymi danymi.

Fakty, które łączy jakaś zależność, łączy się strzałkami. W ten sposób tworzymy sieć powiązań.

Przykładowe pytania do ćwiczenia (w przypadku, gdy uczestnicy nie znajdują powiązań):

1. Jak decyzja wpłynęła na sytuację w Polsce?
2. Jak decyzje podejmowane w jednym gabinecie mogą wpłynąć na sytuację mieszkańców globalnego Południa?
3. Czy takie decyzje mają bezpośredni wpływ na sytuację osób zagrożonych niedożywieniem?

Pytania mogą być trudne, dlatego prowadzący powinien przewidzieć pytania naprowadzające, wskazówki (np. brak urozmaicenia flory na ogromnych obszarach).

Teksty (**materiał nr 3**),
kartki, taśma klejąca

PRZERWA

15'

Podsumowanie zajęć
Co ja mogę zrobić?

CO JA MOGĘ ZROBIĆ?

Uczestnicy poznali dwa pojęcia, które mają wpływ na sytuację zarówno na globalnym Południu, jak i w ich otoczeniu.

Przypomnienie definicji biopaliw oraz land grabbingu.

Podsumowanie przez trenera konsekwencji wprowadzenia biopaliw oraz zjawiska zagrabiania ziemi.

Na zakończenie prowadzący stawia pytanie:

Dlaczego o tym rozmawiamy?

I kolejne: Co ja mogę zrobić?

Odpowiedzi uczestnicy zapisują na postitach. Jeżeli chcą, mogą się nimi podzielić na forum. Jeżeli nie, zachowują je dla siebie.

Aby jednak nie pozostali z „niczym”, prowadzący może podzielić się swoją refleksją – dotyczącą tego, co ja robię/mogę robić.

Wnioskiem ogólnym z zajęć jest konieczność wzięcia odpowiedzialności za podejmowane decyzje. Każdy nasz wybór ma jakieś konsekwencje, które mogą dotyczyć nas i naszego najbliższego otoczenia, ale również pośrednio ludzi, którzy mieszkają na innym kontynencie.

Warto zachęcić uczestników do bardziej świadomego postrzegania świata i charakteryzujących go powiązań; podkreślić, że bierność to ciche przyzwolenie na niesprawiedliwość.

Każda zmiana zaczyna się w jednostce. Warto uświadomić uczestnikom, że możemy zmienić świat na lepsze, zmieniając na lepsze samych siebie.

5'

Zakończenie

ZAKOŃCZENIE

Prowadzący dziękuje za wspólną pracę.

Zaprasza do dalszego odkrywania tematów związanych z globalną edukacją.

Prosi o napisanie na postitach plusów i minusów warsztatu (dobrowolnie) i pozostawienie ich na biurku.

Postity

Materiał nr 1

Biopaliwa to wszystkie paliwa otrzymywane z biomasy (szczątków organicznych lub produktów przemiany materii roślin lub zwierząt, np. krowiego nawozu). Biopaliwa są odnawialnymi źródłami energii, w odróżnieniu od paliw kopalnych takich jak ropa naftowa, gaz ziemny, węgiel czy paliwa jądrowe.

Ze względu na stan skupienia dzielimy biopaliwa na stałe, ciekłe i gazowe. Do biopaliw stałych zaliczamy między innymi słomę w postaci bel, kostek albo brykietów, granulat trocinowy lub słomiany - tzw. pellet, drewno, siano, a także różne inne przetworzone odpady roślinne. Biopaliwa ciekłe otrzymywane są w drodze fermentacji alkoholowej węglowodanów, fermentacji butylowej biomasy, bądź z estryfikowanych w biodiesel olejów roślinnych. Biopaliwa gazowe powstają w wyniku fermentacji beztlenowej odpadów rolniczej produkcji zwierzęcej na przykład obornika. Tak powstaje biogaz.

Źródło: <http://www.biopaliwa.org/>

Land grabbing (zawłaszczanie/przejmowanie ziemi) - oznacza kontrowersyjne zjawisko kupowania lub dzierżawienia dużych obszarów ziemi w krajach globalnego Południa przez międzynarodowe firmy lub rządy innych państw przy wsparciu i zachęcie lokalnych rządów. Przejęta ziemia jest wykorzystywana głównie pod uprawę żywności i agropaliw na eksport. Ludność, która dotychczas zamieszkiwała i uprawiała przejęte ziemie, jest wysiedlana w inne miejsca, często nienadające się pod uprawę.

Ze względu na wsparcie lokalnej władzy procederu nie można nazwać do końca nielegalnym, ale na pewno można go uznać za niesprawiedliwy. Wysiedlona ludność często nie ma narzędzi do walki o swoją własność (narzędzie w postaci mediów, narzędzi politycznych - referenda, plebiscyty) i jest skazana na porażkę. Udział władzy ponadto legitymuje cały proceder uniemożliwiając skuteczną interwencję z zewnątrz.

Źródło: http://igo.org.pl/download/rece_precz.pdf

Materiał nr 2

Kamienie

Grupa Żółta

Trzymacie w ręku kamień. Jest dla was ważny – daje wam życie. Są na świecie inne kamienie. Niektóre cenne, inne mniej. W waszym otoczeniu są dwie grupy, które posiadają kamienie.

Niestety, nie jesteście niezależni. Musicie wykonać polecenie grupy Niebieskiej. Nie interesuje was grupa Zielona. Ich słuchać nie musicie. Próbuje walczyć o swój kamień z Niebieskimi, ale pamiętajcie, że oni mają nad wami władzę.

Grupa Niebieska

Kamień, który trzymacie, jest najgorszy z trzech. Ale jedynie wy o tym wiecie. Kamień Zielonych jest lepszy od waszego, ale dostaniecie go tylko wtedy, gdy zapewnicie im kamień Żółty. To nie powinno być dla was problemem. Waszym zadaniem jest przekonanie Żółtych, że wasz kamień jest lepszy i będą lepiej dzięki niemu żyć.

Nie możecie też zatrzymać kamienia Żółtych na własność. Jesteście jedynie pośrednikiem.

Grupa Zielona

Wasz kamień jest dobry. Nie jest najlepszy ani nie jest najgorszy. Pragniecie kamienia grupy Żółtej. Nie możecie go jednak sami zdobyć – nie macie żadnego wpływu na grupę Żółtą. O wasze względy zabiega jednak grupa Niebieska, która ma władzę nad Żółtą. Dajcie im swój kamień, ale zażądajcie w zamian kamienia Żółtych. Grupa Niebieska nie może zatrzymać kamienia grupy Żółtej na stałe. Musi wam go oddać, choć może mieć opory. Pamiętajcie jednak, że wasz kamień jest dla nich również wyjątkowy.

Materiał nr 3

Tekst 1

Poznajcie Willfreda. Razem z rodziną mieszka w niedużym, ale przytulnym domu, gdzieś na południowej półkuli. Willfred ma 15 lat, chodzi do szkoły, pilnie uczy się języków. Jego rodzice mają małe gospodarstwo. Są samowystarczalni – dolina, w której mieszkają, pozwala im na uprawę kilku gatunków roślin, a także hodowlę zwierząt. Nadmiar tego, co wyprodukują, przeznaczają na handel z innymi mieszkańcami okolicy. Rodzinie Willfreda nie brakuje niczego do spokojnego, szczęśliwego życia. Do momentu...

To był dzień jak każdy inny. Willfred wrócił ze szkoły, usiadł z rodziną do wspólnego posiłku. Zauważył jednak, że rodzice siedzą zmartwieni. Zaniepokojony zapytał o powód ich nastroju. Usłyszał o odwiedzinach przedstawicieli władz lokalnych, którzy przyjechali złożyć mieszkańcom doliny propozycję, którą określa się mianem *nie do od r z u c e n i a*. Will dopytywał, co ona dokładnie oznaczała. Samorząd zaproponował rodzicom przeprowadzkę na południe od doliny, gdzie czeka na nich nowy dom i małe pole. Willfred dobrze wiedział, że tamta okolica nie jest tak miła jak obecna. Ziemia jest gorsza, a odstępione pola wysusza wiatr niosący sól znad oceanu. Zapytał, czy muszą się przeprowadzać. Ojciec nie odpowiedział, ale wszystko było jasne. Czas spędzony w dolinie się skończył. Dowiedział się także, że ojciec dostał propozycję pracy w dolinie przy uprawie nowych roślin, którymi okoliczne pola chce obsadzić bogaty inwestor. Urzędnicy zapewniali, że ta zmiana wyjdzie na lepsze. Ojciec będzie mieć stałą, płatną pracę, mama będzie mogła zająć się nowym polem sama, a Will będzie mieć zapewniony dojazd do szkoły.

Cztery miesiące później Willfred wie, że zostali oszukani. Przez dojazd do szkoły traci 3 godziny dziennie i nie może pomóc мамie w zajmowaniu się gospodarstwem. Ziemia, którą teraz uprawiają, nadaje się tylko do uprawy jednej rośliny, przez co ich posiłki są mniej smaczne i wartościowe. Ojciec co prawda zarabia, ale nie na tyle, by zapewnić takie warunki rodzinie, jakie miała przed przeprowadzką. Za pieniądze, które dostaje, nie może też kupić innych towarów, ponieważ nikt w okolicy ich nie uprawia. Żyźne pola zostały obsiane nową rośliną, a te dostępne dla mieszkańców są mało wydajne.

Willfred usłyszał od znajomego, że w dolinie rozpoczęła się wycinka lasów pod nowe plantacje. Docierają też wiadomości, że w sąsiedniej osadzie brakuje nasion i część mieszkańców zaczyna odczuwać niedobór jedzenia.

Tekst 2

Wiecie już, że dostępne na świecie paliwo (ropa) powoli się kończy. Trudno jednak oszacować, na jak długo go wystarczy. Słyszeliście pewnie o globalnym ociepleniu. Za jeden z powodów podnoszenia się temperatury na świecie podaje się emisję gazów (w tym spalin).

Polska jest państwem członkowskim Unii Europejskiej. Prócz wielu korzyści, które za tym idą, jesteśmy zobowiązani przestrzegać unijnych przepisów. Niektóre z nich dotyczą żywności, praw człowieka, handlu. Są też takie, które traktują o paliwach. Unijni politycy zdecydowali się podjąć pewne działania w celu poprawy sytuacji ekologicznej i ekonomicznej. Pomysł, by część paliw tradycyjnych zastąpić paliwami odnawialnymi, jest genialnie prosty.

Na podjęcie decyzji polityków miały wpływ różne grupy interesów:

- te, które posiadają technologię produkcji,
- niektórzy ekolodzy,
- producenci paliw.

Podstawy prawne regulacji rynku biopaliw we Wspólnocie Europejskiej zawarte zostały przede wszystkim w dwóch aktach prawnych: *Dyrektywie 2003/30/WE Parlamentu Europejskiego i Rady UE z 8 maja 2003 roku ws. wspierania użycia w transporcie biopaliw lub innych paliw odnawialnych oraz w Dyrektywie 2003/96/WE Rady UE z 27 października 2003 roku ws. restrukturyzacji wspólnotowych przepisów ramowych dotyczących opodatkowania produktów energetycznych i energii elektrycznej*. Pierwsza z wymienionych dyrektyw zawiera definicje pojęć „biopaliwo”, „biomasa”

oraz „inne odnawialne paliwa”. Nakłada ona na państwa członkowskie obowiązek stopniowego zwiększenia wykorzystania biopaliw i innych paliw odnawialnych w sektorze transportu (w stosunku do ogólnej masy paliw silnikowych): do 2009 roku o 5,10%, do 2010 roku o 5,75% oraz do 2020 roku o 20%. Ponadto prawo wspólnotowe zezwala państwom członkowskim na stosowanie całkowitych lub częściowych zwolnień podatkowych dla biopaliw. Kwestię tą reguluje art. 16 Dyrektywy 2003/96/WE, zgodnie z którym państwa członkowskie mogą udzielać zwolnień lub ulg w podatku akcyzowym na biopaliwa. Są one jednak traktowane jako pomoc państwa i nie mogą zostać udzielone bez zgody Komisji Europejskiej.

Tekst 3

Stanowisko Stowarzyszenia „Polska Federacja Producentów Żywności” dotyczące wpływu zwiększania produkcji biopaliw na rynek surowców rolnych i ceny produktów żywnościowych

Polska Federacja Producentów Żywności jako organizacja skupiająca wiodące na rynku polskim przedsiębiorstwa z branży przetwórstwa rolno-spożywczego stoi na stanowisku, że przyjęte przez Komisję Europejską cele dotyczące osiągnięcia 10-procentowego obligatoryjnego udziału biopaliw do roku 2020 oraz cele wskaźnikowe dla produkcji biokomponentów w Polsce stanowią istotny element wpływający destabilizująco na rynki surowców rolnych w Polsce i całej Unii Europejskiej.

[...]

Głównymi surowcami do produkcji biopaliw pierwszej generacji są oleje roślinne, zboża, rośliny bogate w skrobię. Surowce te są także kluczowe dla produkcji znaczącej części podstawowych artykułów żywnościowych, a co za tym idzie, bezpieczeństwa żywnościowego społeczeństwa. Wg raportu Banku Światowego produkcja biopaliw stanowi ok. 50% wzrostu zapotrzebowania na surowce rolne, jaki miał miejsce w ostatnich latach, i przyczyniła się w znacznie

wyższym stopniu do ogólnoświatowego wzrostu deficytu i cen żywności niż pierwotnie zakładano. Wyznaczony przez Komisję Europejską wzrost udziału biopaliw spowoduje po stronie przetwórców odpowiedni wzrost popytu na podstawowe surowce służące do produkcji biodiesla i bioetanolu. Szacuje się, że zapotrzebowanie na produkcję roślin energetycznych, wygenerowane przez przemysł biodiesla, może dojść do poziomu ok. 16,7 milionów ton ziarna rzepakowego, 3 milionów ton ziarna słonecznikowego i prawie 4 milionów ton ziarna soi. W odniesieniu do przemysłu produkcji bioetanolu, dodatkowe zapotrzebowanie na surowce osiągnie wielkość ok. 20 milionów ton dla zbóż (ok. 9 milionów ton pszenicy zwyczajnej, 5 milionów ton owsa, 4 miliony ton kukurydzy i 1,3 miliona ton ryżu) oraz ok. 14 milionów ton buraków cukrowych.

Wychodząc od przewidywanego strukturalnego wpływu na zapotrzebowanie surowcowe, przewiduje się, że wynikowy wpływ na wzrost ceny wymienionych powyżej surowców będzie kształtował się od 16 do 60%, w zależności od stopnia zmian w obrębie wydajności i areatu upraw.

[...]

Wysokie koszty społeczne nieadekwatne do ewentualnych korzyści

Całościowe koszty produkcji biopaliw pierwszej generacji są tak duże w porównaniu z paliwami konwencjonalnymi, że nawet w najlepszych scenariuszach koszty te przekraczają wartość zewnętrznych korzyści, jakie można osiągnąć. Wzrost cen na podstawowe produkty żywnościowe, niezależnie od czynników go powodujących, jest szczególnie boleśnie odczuwalny przez najbardziej niezdolne grupy społeczne. Gwałtowne wzrosty cen produktów żywnościowych powodują, że konsumenci rezygnują z produktów żywnościowych o wysokiej jakości żywieniowej na rzecz tańszych zamienników lub nawet ograniczają konsumpcję żywności. Szacuje się, że w Polsce ponad 35% obywateli żyje poniżej granicy ubóstwa, a 30% polskich dzieci jest niedożywionych. Wszelkie czynniki pogłębiające ten stan rzeczy (w tym rozwój rynku biopaliw I generacji) należy uznać za negatywne pod względem społecznym.

Kobiety podczas konfliktów zbrojnych

TEMAT: Kobiety podczas konfliktów zbrojnych

Scenariusz zajęć dla szkół ponadgimnazjalnych

Czas: 3 godz. lekcyjne, (3 x 45 min)

Grupa: 15-20 osób

Cele:

- Omówienie aktualnej sytuacji politycznej na świecie pod kątem konfliktów zbrojnych.
- Wskazanie konsekwencji konfliktów zbrojnych dla jednostki, społeczeństwa i całego świata, zwłaszcza dla kobiet i dzieci, które tworzą tzw. vulnerable groups i zwykle najbardziej cierpią podczas konfliktów.
- Wskazanie połączeń między nierównością genderową, a sytuacją kobiet podczas konfliktów.
- Zapoznanie uczestników i uczestniczek z przykładami pozytywnych działań na rzecz kobiet i dzieci podczas konfliktów zbrojnych.

Potrzebne materiały: Quiz wraz z odpowiedziami (materiał nr 1A, 1B, 1C, 1D), definicja konfliktu zbrojnego (materiał nr 2), mapa konfliktów zbrojnych (materiał nr 3), zeznania kobiet z Sierra Leone (materiał nr 4), krótki opis konfliktu w Sierra Leone (materiał nr 5), co sam możesz zrobić? (materiał nr 6), prezentacja dobrych praktyk (materiał nr 7 <https://docs.google.com/presentation/d/10gliuVrJG5e96N1-SUGwnPlzJ-8EvLfVfcMudJFfc/edit#slide=id.p13>), ciekawe linki (materiał nr 8), zdjęcia (materiał nr 9), papier flipchartowy: a) konflikt - kobieta, b) tworzący kontur kobiety (z trzech kartek), c) z pytaniem: „Dlaczego kobiety są jedną z dwóch najbardziej poszkodowanych grup podczas konfliktów?”, komputer, rzutnik, markery, taśma malarska, postity (przynajmniej dwa kolory), atrapa telewizora.

Czas	Moduł + cele	Przebieg	Potrzebne materiały	Uwagi
10'	<p>Wprowadzenie</p> <p>Grupa poznaje prowadzącego.</p> <p>Grupa dowiaduje się o działalności PAH.</p> <p>Ustalenie wspólnych zasad współpracy na zajęciach.</p>	<p style="text-align: center;">WPROWADZENIE</p> <p>Ustawienie krzeseł w okrąg.</p> <p>Prowadzący przedstawia siebie i PAH, uczestnicy nakleją swoje imiona na taśmę malarską i przyklejają do ubrania w widocznym miejscu.</p> <p>Prowadzący robi krótkie wprowadzenie do warsztatu.</p> <p>Prowadzący wraz z uczestnikami spisują kontrakt na tablicy.</p>	Taśma malarska, markery	
15'	<p>Quiz</p> <p>Pokazanie sytuacji kobiet na świecie, nierówności genderowej.</p>	<p style="text-align: center;">QUIZ</p> <p>Prowadzący przeprowadza quiz metodą „ustaw się na odpowiedniej odpowiedzi”.</p> <p>Po ostatnim pytaniu dopytuje uczestników, dlaczego zdecydowali tak stanąć, skąd czerpali informacje.</p>	<p>Quiz (materiał nr 1A)</p> <p>Wydrukowane kartki z odpowiedziami do każdego pytania (materiał nr 1B)</p> <p>Skala 0 % i 100 % (materiał nr 1C)</p>	<p>Prawidłowe odpowiedzi - materiał nr 1D</p> <p>Przy pytaniach 1, 3, 4, 8 i 9 - uczestnicy ustawiają się na skali od 0% do 100%</p> <p>Pytania 2, 5, 6, 7 wykorzystują materiał nr 1 B</p>
10'	<p>Konflikty zbrojne</p> <p>Praca nad definicją konfliktu zbrojnego.</p> <p>Zapoznanie z aktualną sytuacją polityczną na świecie.</p>	<p style="text-align: center;">DEFINICJA KONFLIKTU ZBROJNEGO</p> <ol style="list-style-type: none"> Pytania otwarte do całej grupy: <ul style="list-style-type: none"> - co to jest konflikt? (po ustaleniu wspólnej definicji należy ją zapisać i podać obok definicję podręcznikową), - gdzie obecnie toczą się konflikty? (spisanie miejsc na tablicy). Pokazanie na mapie sytuacji na świecie na stan obecny. 	<p>Definicja konfliktu (materiał nr 2A)</p> <p>Mapa z konfliktami na świecie (slajd z komputera) (materiał nr 3)</p>	<p>Informacje o konfliktach dla prowadzącego - (materiał nr 2B)</p>
10'	<p>Konflikty a kobiety</p> <p>Uświadomienie wzajemnych relacji, zależności między konfliktem a kobietami.</p>	<p style="text-align: center;">KONFLIKTY A KOBIEТЫ</p> <p>Na flipcharcie „konflikt zbrojny - kobiety” uczestnicy rysują połączenia (skojarzenia, które przychodzą im do głowy w związku z słowami). Jeśli jest duża klasa, robią to 2 grupy metodą burzy mózgów. Mogą to być słowa, strzałki, piktogramy itd.</p>	<p>Papier, na którym napisane są dwa słowa: „konflikty zbrojne ” oraz „kobiety” (patrz zdjęcie na stronie 104 >>)</p> <p>Markery</p>	<p>Konflikt zbrojny Kobiety</p>

PRZERWA				
15'	<p>Konflikty na świecie – historie mieszkańców Sierra Leone.</p> <p>Przedstawienie faktów o konflikcie w Sierra Leone jako podstawa do dalszej pracy.</p> <p>Doświadczenie sytuacji, w której znajdują się osoby, których prawa są łamane.</p>	<p>KONFLIKTY NA ŚWIECIE - SIERRA LEONE</p> <p>Prowadzący przekazuje grupie wstępne informacje na temat Sierra Leone (materiał nr 5).</p> <p>Każdy uczestnik i każda uczestniczka odrywają kawałek taśmy, na trzy cztery wszyscy zakleją nią usta (symbol braku praw, trudności w mówieniu o nich i dbaniu, bierności i agresji) i czytają rozwieszone po sali historie ludzkie.</p>	<p>Historie mieszkańców Sierra Leone (materiał nr 4), informacje o kraju (materiał 5)</p> <p>Taśma papierowa</p>	<p>Warto zapoznać się też z zeznaniami świadków i opisem konfliktu w Sierra Leone zawartych w raporcie <i>The Truth and Reconciliation Commission Report, 2004</i> dostępnym na stronie http://www.sierra-leone.org/TRCDocuments.html</p>
10'	<p>Dyskusja</p> <p>Wymiana informacji dotyczących sytuacji mieszkańców Sierra Leone.</p>	<p>DYSKUSJA</p> <p>Prowadzący dzieli uczestników na pary (tak jak siedzą) i daje im polecenie: „Zerwij swoją taśmę i opowiedz drugiej osobie o wrażeniach, jakie masz po przeczytaniu historii świadków”. Po 3 minutach prowadzący łączy dwójki w czwórki i ostatecznie rozwija dyskusję na forum całej grupy. Prowadzący dopytuje, czy wszystko w historiach było zrozumiałe.</p> <p>Podsumowanie</p> <p>Prowadzący tłumaczy uczestnikom, że zeznania te mają jedynie posłużyć jako przykład, sytuacja taka – o różnym nasileniu – pojawia się wszędzie, gdzie mamy do czynienia z konfliktem, również w Polsce.</p>		<p>Należy zebrać taśmę od uczestników</p>
10'	<p>Konflikt – skutki</p> <p>Poznanie ekonomicznych, społeczno-kulturowych i psychiczno-zdrowotnych skutków kryzysów zbrojnych.</p>	<p>KONFLIKT ZBROJNY - SKUTKI</p> <p>Uczestników dzielimy na trzy podgrupy, które dostają po jednej z plansz z wyrysowanym fragmentem sylwetki kobiety. Wpisują w nią skutki konfliktu. Każda grupa zajmuje się jednym obszarem tematycznym (głowa – psychiczny i zdrowotny; korpus z rękoma – ekonomiczno-zawodowy; nogi – społeczno-kulturowy)</p>	<p>Trzy duże kartki papieru, najlepiej A3, razem tworzące kontur kobiety</p> <p>Markery</p>	<p>Należy przygotować kontur kobiety na trzech płachtach papieru</p>

10'	Prezentacja	Prezentacja każdej z grup, połączenie konturu kobiety w całość, dyskusja podsumowująca.		
PRZERWA				
5'		<p>Podsumowanie sesji: konflikt – skutki</p> <p>Prowadzący wskazuje, że skutki konfliktu dotyczą nie tylko podmiotów bezpośrednio pokrzywdzonych, ale wszystkich oraz są dostrzegalne w różnych sferach funkcjonowania jednostki i państwa.</p>		
20'	<p>Przyczyny konfliktów zbrojnych.</p> <p>Omówienie przyczyn konfliktów zbrojnych w kontekście sytuacji kobiet.</p>	<p style="text-align: center;">KONFLIKT - PRZYCZYNY</p> <p>Podział na trzy grupy. Uczestnicy przygotowują program telewizyjny. Wybierają jednego dziennikarza, dwóch ekspertów, reszta będzie trzymać ramkę od TV, wszyscy pracują nad podstawą programowo-merytoryczną.</p> <p>Prowadzący pokazuje zapisane dużymi literami na papierze flipczartowym pytanie: „Dlaczego kobiety są jedną z dwóch grup najbardziej poszkodowanych podczas konfliktów?”.</p> <p>Zadaniem grup jest przygotowanie rozmowy (wywiadu) telewizyjnego z ekspertem/ekspertką, dotyczącej sytuacji kobiet w ramach powyższego pytania.</p> <p>Prowadzący w międzyczasie podchodzi do grup z pytaniem pomocniczym – kontrowersją: „A co z kobietami rebeliantkami, które same walczą i stosują przemoc?”.</p> <p>Prezentacja grup.</p> <p>Podsumowanie sesji przez prowadzącego.</p>	<p>Papier flipczartowy z pytaniem „Dlaczego kobiety są jedną z dwóch grup najbardziej poszkodowanych podczas konfliktów?”</p> <p>Atrapa telewizora z papieru</p>	

10'	<p>Dyskusja nad pytaniem: „co ja mogę zrobić?”</p> <p>Wypracowanie sposobów na indywidualne zaangażowanie się w aktywność społeczną.</p>	<p style="text-align: center;">CO JA MOGĘ ZROBIĆ?</p> <p>Dyskusja moderowana przez prowadzącego:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Czy w ogóle i jeśli tak, to co możemy zrobić, żeby zminimalizować skutki wymienione we wcześniejszej sesji. 2. Jak ja, mieszkaniec/mieszkanca Polski mogę się do tego przyczynić? 3. Czy w swoim otoczeniu mogę coś zmienić? 		<p>Podpowiedzi dla osób prowadzących (materiał nr 6)</p>
7'	<p>Poznanie przykładów skutecznych działań.</p>	<p style="text-align: center;">PRZYKŁADY SKUTECZNYCH DZIAŁAŃ</p> <p>Prowadzący przedstawia różne formy wsparcia organizacji rządowych i pozarządowych na świecie w tym temacie. Prezentację można wzbogacić zdjęciami i in. wizualnymi dodatkami. Pozytywne przykłady, dobre praktyki.</p> <p>Zdjęcia z życia codziennego kobiet podczas konfliktów (materiały PAH: w co się bawisz, dzieci w szkole, Afganistan, rzeczywistość krajów Południa - wybrane zdjęcia).</p> <p>Rozdanie kartek z linkami do informacji i materiałów źródłowych (materiał nr 10)</p>	<p>Prezentacja na komputerze (materiał nr 7)</p> <p>Kopie materiału nr 8</p> <p>Materiał nr 9</p>	
5'	<p>Ewaluacja zajęć. Zakończenie.</p>	<p style="text-align: center;">EWALUACJA/PODSUMOWANIE</p> <p>Krótką ewaluacją. Na postitach każdy uczestnik ma napisać przynajmniej jedną rzecz, którą sobie uświadomił podczas zajęć. Na drugiej karteczce uczestnicy wskazują rzeczy, które należy zmienić w warsztacie lub pisać, czego im zabrakło.</p> <p>Przy wyjściu z sali przyklejają wypełnione postity w wyznaczonym miejscu.</p> <p>Podziękowanie uczestnikom za udział w warsztacie.</p> <p>Zaproszenie do zadawania pytań.</p>	<p>Postity</p>	

Materiał nr 1A

Quiz

1. Ile procent spośród 1,3 miliarda ludzi na świecie, żyjących w skrajnej nędzy, stanowią kobiety?

- a) 50 % b) 60 % c) 70 % d) 80 %

2. Kobiety w społeczeństwach tradycyjnych są odpowiedzialne za zdobywanie wody i zarządzanie nią w domu. Średni roczny kobiecy marsz po wodę to:

- a) 100 km b) 500 km c) 1000 km d) 1500 km

3. Ile procent ofiar przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych stanowią kobiety w Polsce?

- a) 50% b) 60% c) 75% d) 90%

4. W tzw. krajach rozwijających się, jaki procent własności ziem znajduje się w posiadaniu kobiet?

- a) 1-5% b) 10-20% c) 30-40% d) 50-55%

5. Jaki jest procentowy stosunek wynagrodzeń kobiet i mężczyzn w Polsce?

- a) wynagrodzenia kobiet i mężczyzn są równe
b) przeciętne wynagrodzenie kobiet jest o 17% niższe
c) przeciętne wynagrodzenie kobiet jest o 12 % niższe
d) przeciętne wynagrodzenie kobiet jest o 8% niższe

6. Ile kobiet rocznie umiera w wyniku ciąży i poronienia?

- a) 100 tysięcy b) 250 tysięcy c) 500 tysięcy d) 750 tysięcy

7. Jaką część godzin pracy przepracowywanych na świecie stanowią godziny przepracowane przez kobiety i dziewczęta?

- a) jedną czwartą b) połowę c) dwie trzecie d) trzy czwarte

8. Jaki procent wśród młodych osób żyjących z wirusem HIV w Afryce Subsaharyjskiej stanowią dziewczęta?

- a) 20% b) 40% c) 60% d) 80%

9. Jaki procent wśród dorosłych niepiśmiennych na świecie (774 mln) stanowią kobiety?

- a) 35% b) 45% c) 65% d) 85%

Dane za:

2012, Równouprawnienie i prawa kobiet w globalnym rozwoju. PAH, Koalicja Karat.

2011, Plon: Ziemia, Żywność, Życie. Stwórzmy lepszą przyszłość: Sprawiedliwość żywnościowa w świecie ograniczonych zasobów, Oxfam.

2011, Prawo do wody. Polska Akcja Humanitarna.

2011, The state of food and agriculture - Women in agriculture: Closing the gender gap for developing.

2011, Fear and anger: Perceptions of risks related to sexual violence against women linked to water and sanitation in Delhi, India. Share.

2010, Komenda Główna Policji.

2009, Women: Water, Sanitation and Hygiene. WaterAid

2005, GenderIndex.

1 A	50%
1 B	60%

1 D	80%
1 C	70%

2 A	1000 km
2 B	5000 km

2

C

1000

km

2

D

1500

km

3 B	60%
3 A	50%

3 D	90%
3 C	75%

4 A	1-5%
4 B	10-20%

4 C	30-40%
4 D	50-55%

5 A	wynagrodzenia kobiet i mężczyzn są równe
5 B	przeciętne wynagrodzenie kobiet jest o 17% niższe

5 C	<p>przeciętne wynagrodzenie kobiet jest o 12 % niższe</p>
5 D	<p>przeciętne wynagrodzenie kobiet jest o 8% niższe</p>

6 A	1000 tysięcy
6 B	2500 tysięcy

6 C	500 tysięcy
6 D	750 tysięcy

7 A	<p>jedną czwartą</p>
7 B	<p>połowę</p>

7

C

dwie trzecie

7

D

trzy czwarte

8 B	40%
8 A	20%

8 D	A large, bold, black graphic of the number 80 followed by a percentage sign (%).
8 C	A large, bold, black graphic of the number 60 followed by a percentage sign (%).

9 B	45%
9 A	35%

9 D	85%
9 C	65%

0%

100%

Materiał nr 1D

Odpowiedzi do quizu

1. Ile procent spośród 1,3 miliarda ludzi na świecie, żyjących w skrajnej nędzy, stanowią kobiety?

- a) 50 % b) 60 % c) 70 % **d) 80 %**

2. Kobiety w społeczeństwach tradycyjnych są odpowiedzialne za zdobywanie wody i zarządzanie nią w domu. Średni roczny kobiecy marsz po wodę to:

- a) 100 km b) 500 km **c) 1000 km** d) 1500 km

3. Ile procent ofiar przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych stanowią kobiety w Polsce?

- a) 50% b) 60% c) 75% **d) 90%**

4. W tzw. krajach rozwijających się, jaki procent własności ziem znajduje się w posiadaniu kobiet?

- a) 1-5% **b) 10-20%** c) 30-40% d) 50-55%

5. Jaki jest procentowy stosunek wynagrodzeń kobiet i mężczyzn w Polsce?

- a) wynagrodzenia kobiet i mężczyzn są równe
b) przeciętne wynagrodzenie kobiet jest o 17% niższe
c) przeciętne wynagrodzenie kobiet jest o 12 % niższe
d) przeciętne wynagrodzenie kobiet jest o 8% niższe

6. Ile kobiet rocznie umiera w wyniku ciąży i poronienia?

- a) 100 tysięcy b) 250 tysięcy **c) 500 tysięcy** d) 750 tysięcy

7. Jaką część godzin pracy przepracowywanych na świecie stanowią godziny przepracowane przez kobiety i dziewczęta?

- a) jedną czwartą b) połowę c) dwie trzecie **d) trzy czwarte**

8. Jaki procent wśród młodych osób żyjących z wirusem HIV w Afryce Subsaharyjskiej stanowią dziewczęta?

- a) 20% b) 40% c) 60% **d) 80%**

9. Jaki procent wśród dorosłych niepiśmiennych na świecie (774 mln) stanowią kobiety?

- a) 35% b) 45% c) 65% **d) 85%**

Dane za:

2012, Równouprawnienie i prawa kobiet w globalnym rozwoju. PAH, Koalicja Karat.

2011, Plon: Ziemia, Żywność, Życie. Stwórzmy lepszą przyszłość: Sprawiedliwość żywnościowa w świecie ograniczonych zasobów, Oxfam.

2011, Prawo do wody. Polska Akcja Humanitarna.

2011, The state of food and agriculture - Women in agriculture: Closing the gender gap for developing.

2011, Fear and anger: Perceptions of risks related to sexual violence against women linked to water and sanitation in Delhi, India. Share.

2010, Komenda Główna Policji.

2009, Women: Water, Sanitation and Hygiene. WaterAid

2005, GenderIndex.

KONFLIKT ZBROJNY

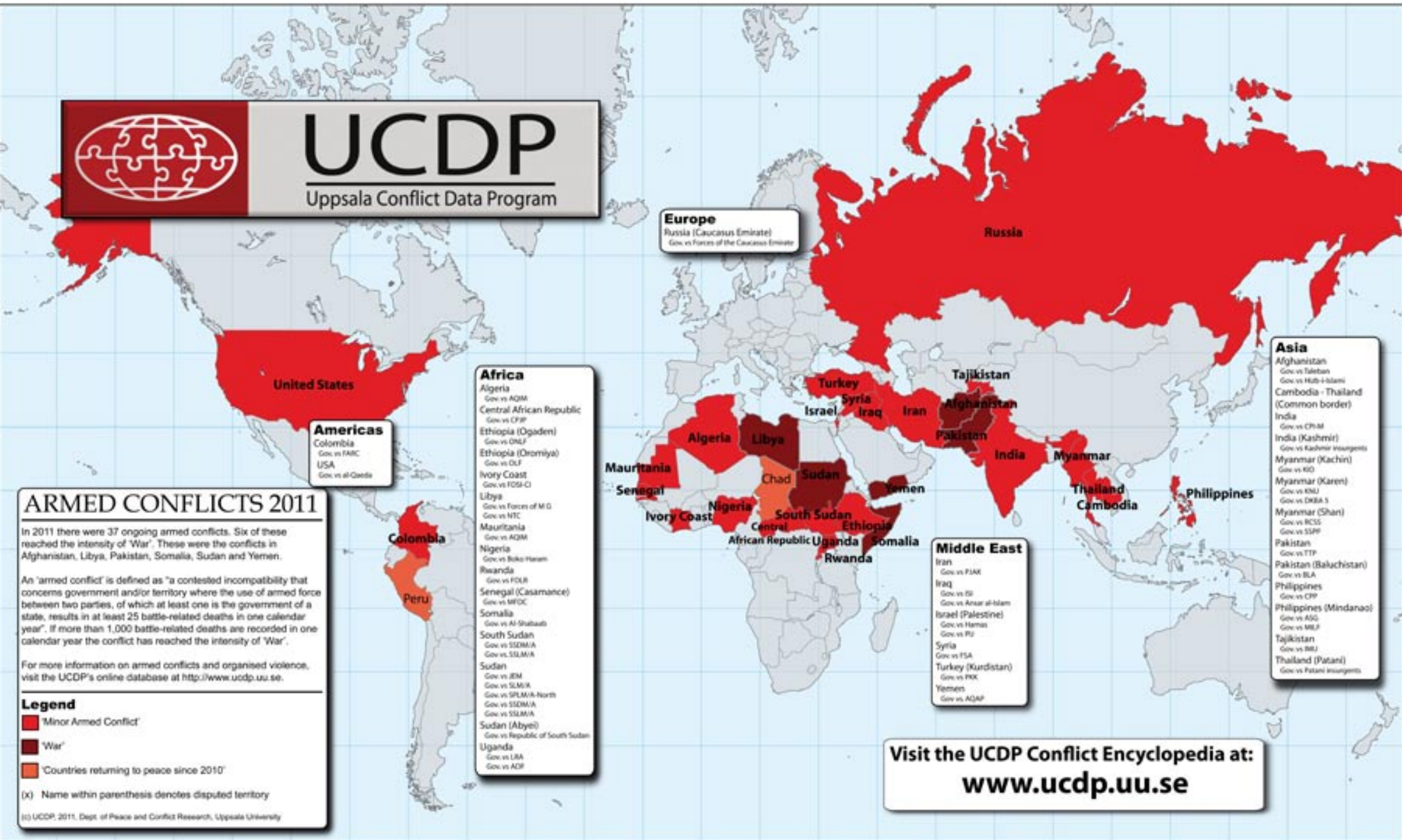
TO SPÓR DOTYCZĄCY POLITYKI I/LUB TERYTORIUM,
W KTÓRYM DOCHODZI DO UŻYCIA BRONI,
JEDNĄ ZE STRON JEST RZĄD PAŃSTWA,
A W WYNIKU WALK ŚMIERĆ PONOSI CO NAJMNIEJ
25 OSÓB ROCZNIE

Powyżej 1000 zgonów w ciągu roku to wojna.

Jednak gdy dochodzi do konfliktu między zbrojnymi grupami, klasyfikuje się go jako „konflikt pozarządowy” i prowadzi się oddzielne statystyki.

W 2011 roku było na świecie 37 konfliktów zbrojnych, w tym 6 wojen (w Afganistanie, Somalii, Jemenie, Sudanie, Libii, Pakistanie).

Źródło: Uppsala Conflict Data Programme, <http://www.pcr.uu.se/research/UCDP/>, dostęp: 28.10.2012

Materiał nr 4

Zeznania kobiet z Sierra Leone

„Byłam w mojej wsi w 1991 roku, gdy pewnego ranka grupa uzbrojonych mężczyzn w łachmanach zaatakowała wioskę. Strzelali na oślep. Powiedzieli nam, że nie przychodzą do nas, by nas zabić czy zniszczyć. Ale stało się zupełnie na odwrót, bo zaczęli zabijać i niestety moich dwóch synów Bockarie i Saffa Koroma zostało rano postrzelonych i zabitych. Cała wieś nie mogła tego wytrzymać, w końcu więc ukryliśmy się w Liberii. Po wielu przejściach wróciliśmy do naszej wioski w 1996 roku”.

„Podczas pierwszego ataku Masiaka (dowódca - mężczyzna) zabrał mnie ze sobą. Gdy dotarliśmy do ich bazy w środku lasu, w okolicach Bo, dostałam zastrzyk w mój ostatni ząb, który spowodował, że przestałam się bać. Nie bałam się niczego, gdy byliśmy na froncie. Byłam jedyną, która zawsze prowadziła grupę...”.

„Gdzieś w 1991 roku byłam w mieście Blama, gdy rebelianci RUF zaatakowali naszą wioskę... Na znak przywitania musieliśmy dać im pieniądze i jedzenie. Powiedziałam im, że czasy są trudne i daliśmy im tylko pięć kurcząt. Przybyli ponownie, grożąc, że jeśli nie damy im wystarczająco dużo żywności, zabiją wszystkich w mieście. Daliśmy im wtedy całe nasze jedzenie. Kiedy wyjechali, opuściłam miasto wraz z resztą ludzi, bo nie mogliśmy już znieść prześladowania...”.

„Kiedy wróciłam, mój mąż mnie opuścił. Powiedział, że to ze względu na to, iż zostałam zabrana przez rebeliantów. Pozostałam bez męża”.

„Nasz dom został spalony podczas wojny. Mieszkaliśmy w obozie dla wysiedlonych przez sześć miesięcy. Kiedy wróciliśmy, zaczęliśmy odbudowę naszego życia. Podobne historie opowiadały inne kobiety. Nie mieliśmy środków do utrzymania. Nasi mężowie albo zostali zabici w czasie wojny, albo okazali się nieprzydatni, ze względu na zniszczenia infrastruktury przemysłowej dokonane przez rebeliantów”.

„Byłam wcielona do armii rebeliantów jako seksniewolnica dla dowódców, mimo że byłam jeszcze dziewczyną. Moim obowiązkiem było przygotowanie jedzenia dla „bush męża” i zaspokajanie jego potrzeb seksualnych w każdej chwili, gdy tego potrzebował. Po sześciu miesiącach mój mąż - kapitan Kemokai - zginął w walce. W tym czasie byłam w czwartym miesiącu ciąży. Następnie zostałam żoną komandora Mohammeda i jak zwykle gotowałam i zaspokajałam go seksualnie zawsze, gdy tego chciał”.

Przemoc wobec kobiet bez wątpienia doprowadziła do erozji głównego systemu wartości w Sierra Leone. Konsekwencji konfliktu można szukać w dużej liczbie kobiet i dziewcząt, które nadal są gwałcone, a ich prawa łamane nawet w czasie pokoju. Przemoc domowa również się zwiększa. Konsekwencje konfliktu odnoszą się zatem nie tylko do zmiany życia ofiary, ale także całego społeczeństwa.

Kobiety mają zazwyczaj zakaz używania broni i angażowania się w wojnę. Zatem te grupy zbrojne, które uprowadziły kobiety i dzieci i użyły wobec nich przemocy seksualnej, złamały wszystkie tabu w społeczeństwie.

Kobiety, które zostały zidentyfikowane jako zgwałcone lub które ujawnią ten gwałt, są traktowane w Sierra Leone jako przynoszące wstyd ich rodzinom. Oprócz bólu i cierpienia gwałtu i przemocy seksualnej niosą ze sobą ból nieujawniania się z obawy przed wykluczeniem. Wiele młodych matek zostało zmuszonych do oddania swoich dzieci do adopcji.

W przypadkach, w których kobiety urodziły dzieci w wyniku przemocy, dzieci te pozostają żywym wspomnieniem przeszłości, o której matki wolałyby zapomnieć.

Wojna doprowadziła do całkowitego załamania struktur rodzinnych i społecznych. Afrykański system rodzinny, który tradycyjnie był ostoją norm społecznych i zasad oraz dawał bezpieczeństwo w niektórych przypadkach, zupełnie się załamał. Brak zasad spowodował wśród młodych ludzi, szczególnie dziewcząt, m.in. podejmowanie ryzykownych zachowań seksualnych.

Konflikty zbrojne zawsze mają negatywny wpływ na zdrowie ludności cywilnej. Oprócz bezpośrednich ofiar śmiertelnych, konsekwencją wojny jest załamanie się systemu opieki zdrowotnej i przemieszanie się ludności. Wybuch chorób zakaźnych w obozach dla uchodźców, stres, zaburzenia zdrowia psychicznego i trauma doświadczania przemocy są często pomijane w oficjalnych przekazach.

Materiał nr 5

Krótki opis konfliktu w Sierra Leone

W 1991 roku na teren Sierra Leone z sąsiadującej Liberii wkroczyły połączone siły RUF (*Revolutionary United Front*) i NPFL (*National Patriotic Front of Liberia*). Na przyczyny konfliktu w Sierra Leone składało się wiele czynników. Od kryzysu ekonomicznego, poprzez wojnę domową w Liberii (a dokładnie wspieranie jej rządu przez siły zbrojne Sierra Leone), do korupcji i marnotrawienia dobra publicznego kraju przez jednopartyjną elitę rządzącą.

Rebelianci szybko zaczęli odnosić sukcesy, bo, w przeciwieństwie do kilkutyśięczonej słabo wyszkolonej armii rządowej, byli mobilni i dobrze przygotowani do ataków z zaskoczenia. Jak się szybko okazało, szeregi RUF i NPFL nie były wcale przepojone ideałami walki o lepszą przyszłość kraju. Bardzo szybko konflikt z rządem przerodził się w zbrodnie dokonywane na ludności cywilnej, a rebelia – w trwającą jedenaście lat wojnę domową. Nastąpiła też eskalacja okrutnych zbrodni, które dotknęły większość ludności Sierra Leone, bez względu na wiek czy płeć. Wstrząsające zeznania świadków i ofiar opublikowane przez Human Rights Watch (1998, 1999) poruszyły opinię publiczną na całym świecie.

Stron konfliktu przybywało (CDF – Civil Defence Force; AFRC – Armed Forces Revolutionary Council, SLA – Sierra Leone Army; West Side Boys; ECOMOG i inni). Zbrodnie na ludności cywilnej dokonywały różne strony konfliktu, w tym i żołnierze rządowi. Diamenty nie były przyczyną konfliktu, ale wpłynęły na przedłużanie się wojny, ponieważ zyski z ich sprzedaży trafiały do grup zbrojnych.

W przypadku Sierra Leone znacznie ważniejszym, niż straty materialne, skutkiem wojny jest zniszczenie wartości stanowiących podstawę funkcjonowania społeczeństwa.

Konflikt zakończył się oficjalnie w 2002 roku, jednak w powszechnej świadomości Sierra Leone nadal funkcjonuje jako scena krwawej wojny. Za taki

stan rzeczy w dużej mierze odpowiadają media, które najpierw szeroko donosiły o popełnianych zbrodniach, następnie zaś zamilkły. Pierwsze miejsca w serwisach zajęły inne konflikty. Wiadomości o kraju powoli wracającym do równowagi nie były już tak atrakcyjne. Negatywny wizerunek Sierra Leone ugruntował również film „Krwawy Diament” (2006, reż. E. Zwick), w którym w rolę przemytnika drogich kamieni wcielił się Leonardo Di Caprio. Epatowanie obrazami nielegalnego handlu czy brutalności wojny plami reputację kraju w oczach międzynarodowej opinii, ale nie ma wiele wspólnego z jego aktualną stabilną sytuacją. Diamenty nie były przyczyną zaistnienia konfliktu ale podtrzymały jego istnienie, ponieważ były wykorzystywane do jego finansowania.

Jeśli wybory rządowe w listopadzie 2012 roku przebiegną spokojnie, inwestorzy powinni znów zainteresować się Sierra Leone, co może w znaczny sposób przyspieszyć rozwój tego bogatego w złoża i walory turystyczne kraju.

Przebieg działań wojennych w Sierra Leone omawiają szczegółowo m.in. K. Trzciński (2002), I. Abdullah (2004) i L. Gberie (2005).

Materiał nr 6

Co sam możesz zrobić?

Podpowiedzi do moderowania rozmowy:

- Ograniczenie wydatkowania energii elektrycznej i ropopochodnej. Zmiany klimatyczne powodują wyniszczanie terenów zielonych i susze na całym świecie, co prowadzi do ograniczenia dostępności zasobów i nowych konfliktów.
- Wsparcie działań organizacji międzynarodowych oraz organizacji pomocowych (pomoc finansowa, moralna).
- Wsparcie dla uchodźców pochodzących z terenów objętych konfliktami zbrojnymi, np. poprzez pomoc w asymilacji takich osób w naszym społeczeństwie. Zamiast krytykować migracje ludności do naszego kraju i argumentować, że zabierają nam pracę lub stanowią zagrożenie dla naszego bezpieczeństwa, podjąć próbę spotkania się z takimi osobami, poznanie ich, czy nawet stałego wolontariatu (np. lekcje polskiego).
- Świadomy wybór towarów konsumpcyjnych, bojkot towarów pochodzących z produkcji niewolniczej albo z obszarów objętych działaniem konfliktów o zasoby. Przed zakupem kawy, herbaty, oleju palmowego czy czekolady należy upewnić się, czy nie pochodzą one z krajów, w których toczy się wojna domowa albo z krajów, w których mieszkańcy zmuszani są do niewolniczej pracy na rzecz dużych koncernów.
- Protest przeciw konfliktom – listy, pikiety, petycje, np. pilne akcje Amnesty International.

Materiał nr 7

Prezentacja do pobrania tutaj

<https://docs.google.com/presentation/d/10gliuVrJG5e96N1SUGwnPlzJ-8EvLfileVfcMudJFfc/edit#slide=id.p13>

Materiał nr 8

Linki

1. Polska Akcja Humanitarna - www.pah.org.pl - aktualne informacje o konfliktach i pomocy międzynarodowej
2. E-book Współczesne wyzwania dla budowania pokoju i współpracy rozwojowej
<http://www.pdsc.pl/pl/baza-publicacji/ksiazki/82-current-challenges-to-peacebuilding-efforts-and-development-assistance?catid=30%3Aksiki>
3. Strona Polskiego Centrum Studiów Afrykanistycznych: <http://www.pcsa.org.pl/> - na stronie zamieszczane są aktualne informacje i publikacje dotyczące sytuacji politycznej w Afryce i na Bliskim Wschodzie
4. Blog Macieja Kuźmicza, dziennikarza „Gazety Wyborczej” - <http://swiatinaczej.blox.pl/html> - informacje o krajach globalnego Południa, komentarze, analizy
5. www.globalnepoludnie.pl - strona Polskiej Zielonej Sieci poświęcona tematyce globalnego rozwoju
6. Strona międzynarodowej kampanii społecznej Control Arms - www.controlarms.org - zwalczającej nielegalny handel bronią, który wpływa na powstawanie nowych konfliktów na świecie (informacje w języku angielskim)
7. Strona Amnesty International w języku polskim: www.amnesty.org.pl - organizacji od kilkudziesięciu lat walczącej o zwalnianie z więzień bezprawnie przetrzymywanych więźniów sumienia, ofiar dyktatorskich reżimów oraz konfliktów wewnętrznych
8. Strona grupy Efte: <http://www.efte.org/>. Nazwa „efte” to skrót od fair trade, czyli sprawiedliwy handel. Na stronie można znaleźć informacje dotyczące sprawiedliwego handlu i świadomej konsumpcji
9. Strona organizacji Avaaz - <http://www.avaaz.org/pl/> - która jest organizacją zrzeszającą aktywistów z całego świata. Jej celem jest uczestnictwo w akcjach społecznych różnego rodzaju poprzez udzielanie wsparcia finansowego i podpisywanie petycji, również związanych z przeciwdziałaniem konfliktom
10. www.child-soldiers.org
11. www.redhandday.org

1

Uczniowie ze szkoły podstawowej zdają egzamin semestralny z religii na szkolnym dziedzińcu.
Fot. Marcin Suder, Afganistan, prowincja Kapisa, 2009

2

Uczennice ze szkoły średniej Sabzak podczas egzaminu semestralnego.
Fot. Marcin Suder, Afganistan, dystrykt Malestan, prowincja Bamian, 2009

Klasa w jednej ze szkół. Brakuje w niej podstawowych sprzętów potrzebnych do nauki.
Fot. Marcin Suder, Afganistan, dystrykt Malestan, prowincja Bamian, 2009

4

Sohalia ze swoim jednodniowym synem Shakhanem. To jej trzecie dziecko. Poprzednich dwoje zmarło w trakcie porodu.
Fot. Marcin Suder, Afganistan, dystrykt Malestan, 2009

5

Dziewczęta wracają do domu niosąc kanistry z wodą ze studni. Mieszkają na wzgórzu, droga do studni i z powrotem zajmuje im około godziny.
Fot. Olga Mielnikiewicz, Afganistan Kabul, 2009

1 Uczniowie ze szkoły podstawowej zdają egzamin semestralny z religii na szkolnym dziedzińcu

Afganistan, prowincja Kapisa, 2009

Do szkoły Czeszmho-je-Hazallh uczęszcza 550 uczniów. Najmłodszy uczą się w budynku szkolnym, starsi na zewnątrz, ponieważ szkoła jest zbyt mała, aby pomieścić wszystkich. Budynek szkolny jest bardzo słabo wyposażony, brakuje ławek, krzeseł, a także podręczników.

Klasy w Afganistanie nie są koedukacyjne. Chłopcy i dziewczynki uczą się razem tylko w szkole podstawowej, potem oddzielnie.

Kapisa jest prowincją położoną na północ od Kabulu, w odległości ok. godziny drogi samochodem. Ze względu na bliskość stolicy, dobre połączenia komunikacyjne oraz względne bezpieczeństwo w miejscach zamieszkałych przez Tadżyków, w Kapisie jest lepsza infrastruktura szkolna niż w Bamianie.

2 Uczennice ze szkoły średniej Sabzak podczas egzaminu semestralnego

Afganistan, dystrykt Malestan, prowincja Bamian, 2009

W średniej szkole w Sabzak uczy się 664 uczniów i uczennic. Wśród osiemnastu pracujących nauczycieli, ośmiu pracuje społecznie – są opłacani przez mieszkańców wioski, którzy składają się na ich miesięczne pensje w wysokości ok. 140 zł. Państwowa pensja wynosi 4700 afgani – niewiele ponad 360 zł.

Między uczniami w klasie są duże różnice wiekowe, ponieważ większość z nich nadrabia zaległości z czasów, w których rządzą talibowie. Wtedy nauka, zwłaszcza dziewcząt, była zakazana.

W szkole brakuje podręczników. Uczennice codziennie pokonują spore odległości, aby dotrzeć do szkoły. Mimo tych trudności bardzo chcą się uczyć.

3 Klasa w jednej ze szkół.

Afganistan, dystrykt Malestan, prowincja Bamian, 2009

Afganistan to jedno z najmłodszych pod względem demograficznym państw świata. Dzieci i młodzież w wieku szkolnym stanowią połowę wszystkich mieszkańców kraju.

Warunki nauki w afgańskich szkołach bardzo różnią się od polskich. Afgańskie dzieci często uczą się na dworze, siedząc na matach albo pod namiotem. Nawet jeśli we wsi jest budynek szkolny, to bardzo rzadko są w nim ławki, tablice czy kreda. Zimą szkoły są zazwyczaj zamknięte, ponieważ temperatury spadają nawet do minus 50 stopni Celsjusza, a brak prądu i centralnego ogrzewania uniemożliwia prowadzenie lekcji. Afgańczycy mają więc bardzo długie wakacje zimowe, ale stosunkowo krótkie wakacje letnie (ok. miesiąca).

Klasy koedukacyjne są tylko w szkołach podstawowych. W szkołach średnich lekcje odbywają się często na zmianę: klasy żeńskie mają lekcje rano, męskie po południu. Ze względów kulturowych chłopcy uczeni są przez nauczycieli, a dziewczęta – zwłaszcza w szkołach średnich – przez nauczycielki.

Dzieci w Afganistanie mają podobne lekcje jak ich rówieśnicy w Polsce: języki ojczyste (dari i paszto), biologię, matematykę, wiedzę o Afganistanie, sport oraz religię (uczą się recytować Koran w arabskim oryginale). Uczą się również języków obcych, najczęściej angielskiego. Nie ma lekcji informatyki, bo szkół nie stać na zakup komputerów. Poza tym w większości wsi nie ma prądu, więc sprzęt stały bezużyteczny.

4

Sohalia ze swoim jednodniowym synem Shakhanem.

Afganistan, dystrykt Malestan, 2009

Afganki, podobnie jak kobiety w wielu innych krajach, to bardzo etnicznie zróżnicowana grupa. Są między nimi Tadżyjki, Hazarki, Pasztunki, Uzbeki, Turkmenki, Beludżyjki, Kyzylbaszki oraz Kuczi. Te ostatnie to nomadki, które wraz ze stadami zwierząt przemierzają cały kraj. Nigdy nie nosiły burek. Ubierają się i zdobią bardzo kolorowo.

W 2009 r., gdy Pokojową Nagrodę Nobla przyznano Barackowi Obamie, w kuluarach mówiło się też o innej kandydatce do tej nagrody: Simie Samar, szefowej Afgańskiej Niezależnej Komisji Praw Człowieka. Sima Samar spędziła ponad 10 lat na uchodźstwie w Pakistanie, gdzie w 1989 r. założyła organizację Szuhada oraz szpital dla afgańskich kobiet i dzieci w Kwecie. Dzisiaj założona przez nią organizacja prowadzi w Afganistanie 4 szpitale, 12 przychodni, 60 szkół i 2 schroniska dla kobiet oraz kilka sierocińców. Sima Samar została wiceprezydentem w pierwszym tymczasowym rządzie Afganistanu, który powołano po obaleniu talibów. Potem kierowała Ministerstwem do spraw kobiet.

W 2005 r. nominację do Pokojowej Nagrody Nobla dostało zbiorowo aż jedenaście Afganek. Wszystkie działają na rzecz praw kobiet i dzieci, angażując się w kampanie praw człowieka, m.in. prawa do edukacji i opieki zdrowotnej kobiet. Najbardziej znana spośród nominowanych jest Dżoja, która publicznie oskarżyła byłych mudżahedinów - wojennych komendantów o zbrodnie wojenne. Została za to wykluczona z parlamentu. Jest laureatką wielu nagród, m.in. nagrody Anny Polittowskiej. Magazyn TIME uznał ją w 2010 r. za jedną ze stu najbardziej wpływowych osobistości świata.

Coraz więcej kobiet bierze udział w życiu politycznym kraju, co było nie do pomyślenia w czasach panowania talibów. W 2004 r. na ponad 8 milionów obywateli Afganistanu, którzy głosowali w wyborach prezydenckich, ponad 40 procent stanowiły kobiety.

W Afganistanie działa wiele organizacji pozarządowych kierowanych przez kobiety. Sieć Afghan Women Network zrzesza 72 kobiece organizacje, zajmujące się nauczaniem pisania i czytania, kursami zawodowymi i poprawą warunków opieki zdrowotnej. Coraz więcej Afganek prowadzi własne firmy.

5

Dziewczęta wracają do domu niosąc kanistry z wodą ze studni.

Afganistan, Kabul, 2009

Bez wody nie ma życia. Afgańczycy wiedzą o tym bardzo dobrze, ponieważ w ich kraju często jej brakuje - zarówno do picia, jak i do irygacji pól uprawnych. Ponad 80% zasobów wodnych czerpanych jest z górskich źródeł Hindukuszu i topniejącego śniegu. Na terenach pustynnych i nizinnych (na południu i północy kraju) jedynymi ujęciami wody są nieliczne studnie, które mieszkańcy kopią sami lub są one budowane przez organizacje pozarządowe albo rząd afgański.

W wielu wioskach w górach, ze względu na bliskość rzeki rozpowszechnione są małe elektrownie wodne, które wytwarzają prąd pozwalający oświetlić średnio dwa pomieszczenia w każdym domu. Kiedy jednak poziom wody w rzece się obniży, prądu wystarcza zaledwie na kilka godzin.

Rzeka to również źródło wody do picia i gotowania. Po przegotowaniu nadaje się do spożycia. Kiedy rzeka zamarza zimą, a w górach okres ten trwa nawet pół roku, ludzie topią śnieg.

Tylko jedna piąta Afgańczyków pije czystą wodę. Ci, którzy mieszkają na nizinach lub w miastach, mają o wiele gorszy dostęp do czystej wody - czerpana z kanałów lub strumyków, a także z rzeki jest bardzo zanieczyszczona. Ludzie używają jej, bo nie mają innego wyboru. W Afganistanie nie ma oczyszczalni wody, ani przedsięwzięcia wodno-kanalizacyjnych. W domach, z wyjątkiem miast, nie ma też kranów. Ci, którzy nie mają na podwórkach własnych studni głębinowych, bardzo często cierpią na biegunki i inne choroby związane z piciem zanieczyszczonej wody. Według statystyk, w Afganistanie umiera z powodu ostrych biegunek największa na świecie liczba dzieci do lat 5.

Poważnym problemem Afganistanu jest skażenie wód odpadami przemysłowymi i komunalnymi. W afgańskich domach nie ma systemów kanalizacyjnych i udogodnień sanitarnych. Zanieczyszczenia wyprowadzane są na zewnątrz. Nieczystości dostają się do wód gruntowych, strumieni i cieków wodnych, z których Afgańczycy czerpią potem wodę do picia.

Niewystarczające zasoby wodne są także przyczyną konfliktów oraz migracji ludności. W 2008 r. aż dwa tysiące rodzin było zmuszonych opuścić swoje domy w dystrykcie Czimtal w prowincji Balch (północ Afganistanu).

Czy wiesz, że:

Woda w Afganistanie ma duże znaczenie religijne. Zasady islamu mówią, iż przed modlitwą należy dokonać ablucji - rytualnego oczyszczenia się - umyć twarz, ręce i stopy. Przed meczetami znajdują się więc kraniki lub studnie.

Ćwiczenie: Konflikty a kobiety
Fot. Olga Mielnikiewicz

wróć do strony 63 >>

Pomoc humanitarna. Jak mądrze pomagać?

TEMAT: Pomoc humanitarna. Jak mądrze pomagać?

Scenariusz zajęć dla szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych

Czas: 3 godz. lekcyjne, (3 x 45 min)

Grupa: 15-20 osób

Cele:

- Omówienie zagadnienia kryzysu humanitarnego i jego przyczyn (katastrof naturalnych, technologicznych oraz konfliktów zbrojnych).
- Zapoznanie uczestników z pojęciem pomocy humanitarnej.
- Poznanie głównych zasad pomocy humanitarnej.
- Zachęcenie uczestników do refleksji nad istotą pomagania.
- Zwrócenie uwagi uczestników na wartości związane z pomaganiem, takie jak: solidarność, szacunek dla drugiego człowieka, godność człowieka, odpowiedzialność.
- Zapoznanie uczestników z przykładami działań pomocowych skierowanych do społeczności dotkniętych różnymi katastrofami.
- Wzmocnienie postawy obywatelskiej uczestników i chęci pomocy innym.

Potrzebne materiały: ciekawostki dotyczące Haiti i Japonii (materiały nr 1 i 2), flagi Japonii i Haiti (materiały nr 3 i 4), opisy katastrof i kryzysów humanitarnych w Haiti i Japonii (materiały nr 5 i 6), zdjęcia z Japonii i Haiti (materiał nr 7), prezentacja o pomocy humanitarnej (materiał nr 8) dostępna pod adresem: https://docs.google.com/file/d/OBx4_-GnyYGhGdFM3cXFpQ19Udm8/edit, papier flipchartowy, markery, taśmy malarskie x2, nożyczki x2, sznurek x2, papier, który można zniszczyć (najlepiej stare gazety, zużyty papier), mapy polityczne świata x2, wycięte z papieru „ludziki”, zszywacz, przedmiot – „Paczwork”, nieprzezroczysty worek z przedmiotami: zabawka, słodycze, podarte ubranie, butelka wody, itp.

Czas	Moduł + cele	Przebieg	Potrzebne materiały	Uwagi
5'	<p>Wprowadzenie</p> <p>Grupa poznaje prowadzącego.</p> <p>Grupa dowiaduje się o działalności PAH.</p> <p>Grupa dowiaduje się o celach i temacie zajęć.</p>	<p>WPROWADZENIE</p> <p>Gdy uczestnicy wchodzi do sali, otrzymują taśmę, na której mają zapisać swoje imię. Prowadzący ma już taśmę z imionami przyklejoną.</p> <p>Prowadzący wita uczestników warsztatu, przedstawia się i mówi kilka słów o Polskiej Akcji Humanitarnej. Następnie przedstawia cele szkolenia:</p> <p><i>Będziemy rozmawiać o pomocy i jej różnych obliczach w szczególności o pomocy humanitarnej. O tym, czym ona jest, dowiemy się później.</i></p>	Taśma malarska, markery	
10'	<p>Paczwork</p> <p>Poznanie imion uczestników.</p> <p>Integracja grupy.</p> <p>Wstęp do dyskusji na temat zagadnienia pomocy.</p>	<p>PRZEDSTAWIENIE SIĘ UCZESTNIKÓW WEDŁUG SCHEMATU „PACZWORK”</p> <p>Uczestnicy i prowadzący siedzą w kółku. Prowadzący kładzie w środku okręgu jakiś przedmiot, któremu nadaje imię, i opowiada jego historię: <i>Jest to mały Paczwork, który pochodzi z krainy Paczworków. Niestety, jego świat został nagle zniszczony, a on przez przypadek znalazł się na naszej planecie. Jest tutaj zupełnie sam i nie ma nikogo.</i></p> <p>Każdy z uczestników i uczestniczek po kolei mówi swoje imię i to, jak chciał(a) by pomóc Paczworkowi. Co mógłby dla Paczworka zrobić?</p> <p>Na zakończenie, po wypowiedzi wszystkich uczestników prowadzący mówi o tym, czym się charakteryzują Paczworki. Co lubią, a czego nie.</p> <p>Na zakończenie prowadzący podsumowuje. Odwołuje się do przykładów pomocy podanych przez uczestników i wskazuje, że nie każda pomoc dla Paczworka jest dobra. Staramy się wskazać kilka możliwości pomocy jako nieadekwatnych dla Paczworka. Mówimy o tym dopiero na zakończenie.</p> <p>Przykładowo: Wypowiedź uczestnika: „Dałbym Paczworkowi jeść”. W podsumowaniu prowadzącego: „Paczworki nie jedzą, ale czerpią energię z dotyku ludzkiego”.</p>	Przedmiot będący Paczworkiem	<p>Ważne jest, aby przedmiot będący Paczworkiem miał dość zabawny wygląd. Może to być jakaś maskotka, przedmiot, który nie przypomina niczego „ziemskiego”.</p> <p>Opisując potrzeby Paczworka, trzeba kierować się zasadą, że nie każda pomoc jest adekwatna do potrzeb.</p>

Prowadzący podsumowuje ćwiczenie, pytając uczestników:
Jak wam się pomagało Paczworkowi? W jaki sposób wymyślaliście przykłady pomocy dla Paczworka?
Jak, biorąc pod uwagę potrzeby Paczworka, oceniacie swoją pomoc dla niego?

Na koniec prowadzący dziękuje uczestnikom za chęć udzielenia pomocy Paczworkowi oraz mówi, że o pomaganiu będziemy jeszcze rozmawiać.

10'

Kontrakt

Ustalenie wspólnych zasad współpracy na zajęciach.

Prewencja sytuacji trudnych.

KONTRAKT

Nawiązując do ćwiczenia z Paczworkiem, prowadzący mówi o kontrakcie:
Tak jak Paczwork rządzi się pewnymi zasadami w swoim życiu, także i my jako grupa musimy ustalić pewne zasady, zgodnie z którymi będziemy pracować na tych zajęciach.

Chodzi tutaj o zasady współpracy, prawa i obowiązki dotyczące zarówno uczestników, jak i prowadzącego, które będziemy nazywać KONTRAKTEM.

Tworzymy kontrakt jak krzyżówkę, tak aby kolejne zasady zawierały litery tworzące wyraz „POMAGANIE”, który jest zapisany pionowo na tablicy.
Przykładowo:

Nie **P**rzerywamy, kiedy ktoś mówi
Nie **O**ceniamy
Współpracuje**M**y
Zero **A**gresji
Nie ma **G**łupich pytań
Angażujemy się w zajęcia
Szacu**N**ek do Uczestników/Prowadzących/
Osób, o których będziemy mówić
Wyciszamy komórki
Dobrowolnie**E** bierzemy udział w ćwiczeniach/dyskusjach

Każdy uczestnik i uczestniczka wyraża zgodę na Kontrakt.

Prowadzący informuje grupę, że od tej chwili kontrakt obowiązuje wszystkie osoby uczestniczące w zajęciach, także osoby prowadzące.

Papier flipczartowy i markery lub tablica i kreda

Grupa musi wiedzieć, do czego służy kontrakt.

Kontrakt jest bardzo ważnym elementem zajęć. Jego stworzenie i zawarcie będzie miało wpływ na dalszą część zajęć. Jeśli uczestnicy nie podają pomysłów, podajemy gotowe rozwiązania.

20'

Uczestnicy otrzymują pozytywne informacje na temat krajów, które zostały doświadczone katastrofami i kryzysami humanitarnymi, by państwa te nie były kojarzone wyłącznie z negatywnymi wydarzeniami.

ODNAJDŹ I POZNAJ

Każdy uczestnik losuje jeden fragment pociętych flag Haiti i Japonii. Uczestnicy dzielą się na dwie podgrupy zgodnie z rodzajem flagi. Prowadzący pyta grupę, czy wiedzą, jakiego kraju flagę posiadają?

Prowadzący informuje uczestników, że są otoczeni informacjami na temat Haiti oraz Japonii, tylko muszą je znaleźć.

Uczestnicy szukają poukrywanych wcześniej przez prowadzącego w sali karteczek, które zawierają ciekawostki na temat krajów. Każda podgrupa musi znaleźć osiem karteczek z informacjami oraz odróżnić dane dotyczące swojego kraju od wiadomości odnoszących się do państwa drugiej podgrupy.

Podgrupy dzielą się na forum informacjami na temat swojego kraju oraz pokazują go na swojej mapie politycznej świata. Każda z grup ma na prezentację 2 minuty. Zadaniem grup jest przedstawienie najciekawszych informacji o danym kraju.

Pocięte i poukrywane po sali ciekawostki o Japonii, Haiti (Materiał 1 i 2).

Pocięte flagi Japonii i Haiti (Materiał 3 i 4), worek, z którego młodzież będzie losowała części flag

Dwie mapy polityczne świata

Zdjęcia 1-4

Ważne, aby karteczki z informacjami nie były wcześniej widoczne dla uczestników. Dzielimy grupę na dwie podgrupy i w zależności od liczby osób, na tyle elementów tnijemy flagę. Lepiej pociąć ją na więcej elementów. Później brakujące części można dać grupie.

Może się zdarzyć, że uczestnicy nie będą mogli odnaleźć na mapie państw. Możemy wcześniej przygotować sobie wskazówki naprowadzające, które ułatwią im poszukiwania.

PRZERWA

15'

Tak różne – tak podobne

Zapoznanie się uczestników z katastrofami i kryzysami humanitarnymi na Haiti i w Japonii.

TAK RÓŻNE – TAK PODOBNE

Oblicza kryzysu humanitarnego i katastrof na przykładzie Haiti i Japonii

Prowadzący zadaje pytanie: Jak myślicie, co łączy te dwa kraje? Prowadzący naprowadza podgrupy na odpowiedź, że w obu krajach miały miejsce katastrofy naturalne.

Każda podgrupa dostaje opis wydarzenia, jakie miało miejsce w Japonii i na Haiti oraz zdjęcia z tych miejsc.

Podgrupy wymieniają na forum najważniejsze i najbardziej charakterystyczne informacje dotyczące opisu trzęsienia ziemi na Haiti i w Japonii, zarówno fizyczne (zburzenia, brak energii elektrycznej, brak wody), jak i behawioralne (np. chaos, strach).

Prowadzący spisuje w dwóch oddzielnych kolumnach informacje wymienione przez podgrupę Haiti i podgrupę Japonii.

Następnie pyta całą grupę, jakie elementy są wspólne dla wydarzeń w obu krajach.

Papier flipchartowy, markery lub tablica i kreda

Opisy katastrof i kryzysów humanitarnych na Haiti i Japonii (Materiał nr 5 i 6)

Zdjęcia 5-6

W ćwiczeniu tym nie chodzi o stworzenie „książkowych” definicji kryzysu humanitarnego czy katastrofy. Chodzi o to, by uczestnicy znali najważniejsze charakterystyki tych zjawisk. Należy powiedzieć uczestnikom, że definicję i charakterystykę pomocy humanitarnej otrzymają na koniec zajęć.

W podsumowaniu należy uczestnikom przypomnieć, że te wszystkie katastrofy mogą być przyczyną kryzysu humanitarnego.

Definicja kryzysu humanitarnego:

Kryzys humanitarny to zdarzenie lub seria zdarzeń, które stanowią krytyczne zagrożenie dla zdrowia, bezpieczeństwa lub dobrobytu społeczności lub innych dużych grup ludzi, zazwyczaj w bardzo szerokim zakresie. Konflikty zbrojne, epidemie, głód, klęski żywiołowe i inne poważne katastrofy mogą doprowadzić do kryzysu humanitarnego.

Prowadzący zadaje pytanie grupie:

Jakie inne niż trzęsienie ziemi przykłady katastrof znacie, które wywołują podobne zniszczenia i emocje?

Prowadzący zapisuje pomysły uczestników.

Rozróżnia katastrofy na:

- katastrofy naturalne (powódź, huragan, susza, silne grady),
- technologiczne (np. wybuch reaktora w Czarnobylu),
- konflikty zbrojne, wojny.

W ten sposób prowadzący razem z uczestnikami omawia zagadnienie KRYZYSU HUMANITARNEGO, który jest wynikiem katastrof. Podsumowując, staramy się zbudować wspólnie definicję kryzysu humanitarnego. Staramy się wydobyć jak najwięcej cech kryzysu humanitarnego poprzez dopytywanie uczestników.

20'

Mosty

Doświadczenie sytuacji, w której znajdują się osoby dotknięte katastrofą.

Doświadczenie sytuacji otrzymywania pomocy humanitarnej, adekwatnej i nieadekwatnej.

MOSTY

Prowadzący zaprasza grupę do wzięcia udziału w ćwiczeniu, które będzie polegało na budowaniu mostu.

Prowadzący dzieli grupę na dwie podgrupy za pomocą wyliczanki: „powódź – huragan – powódź – huragan – powódź – huragan – powódź”.

Każda podgrupa ma za zadanie wybudowanie mostu łączącego dwa krzesła. Sprawdzenie wytrzymałości mostu nastąpi poprzez położenie na niego ciężkiego przedmiotu (np. tornistra). Na wykonanie zadania grupy mają 10 minut.

Podgrupy otrzymują niejednakową ilość i rodzaj materiałów, tak by jedna podgrupa była uprzywilejowana, a druga poszkodowana.

Przykładowo:

Grupa „Powódź” – dostaje krótki cienki, sznurek, małą ilość taśmy malarskiej, małą ilość starych gazet/zużytego papieru.

Papier, który może być zniszczony, cztery krzesła, dwie taśmy malarskie, dwie pary nożyczek, dwa sznurki

Nieprzezroczysty worek z przedmiotami: zabawka, słodycze, podarte ubranie, butelka wody itp.; taśma, dodatkowy papier, sznurek, nożyczki, zszywacz itp.

Grupa „Huragan” – dostaje długi, gruby sznurek, dużą ilość taśmy malarskiej, dużą ilość gazet/zużytego papieru, nożyczki.

Po wybudowaniu mostu przez obie podgrupy prowadzący mówi, że za chwilę sprawdzi wytrzymałość mostów.

Jednak nie przechodzi do testowania, a wchodzi w rolę „Powodzi” i „Huraganu”, tnąc nożyczkami i niszcząc mosty obu podgrup.

Prowadzący mówi, że podgrupy mają teraz odbudować swoje mosty.

Mają na to 5 minut.

Zadaje pytanie:

Czy chcecie pomocy?

Jeśli podgrupa powie „nie” – musi odbudować most bez dodatkowych materiałów.

Jeśli podgrupa powie „tak” – otrzymuje od prowadzącego losowo wyciągnięte z worka materiały.

Część z nich jest nieprzydatna do odbudowy mostu (zabawka, stodycze, podarte ubranie, butelka wody i inne przedmioty będące metaforą nieadekwatnej pomocy humanitarnej).

Pozostałe przedmioty są przydatne do odbudowy mostu (taśma, dodatkowy papier, sznurek, nożyczki, zszywacz itp.).

Jeśli podgrupa nie będzie chciała odbudowywać mostu – akceptujemy taką decyzję i nie przymuszamy uczestników i uczestniczki do wzięcia udziału w zadaniu. Potem nastąpi omówienie tej sytuacji.

Prowadzący prosi, aby uczestnicy wyszli ze swojej roli i aby każdy w ciągu 1 minuty uściśnął dłoń z jak największą liczbą osób, podając przy tym swoje imię.

Prowadzący powinien cały czas obserwować zachowanie obu podgrup, tak by przy omówieniu nie pominąć żadnego znaczącego wydarzenia.

Ważne jest, aby prowadzący, zamieniając się w „Powódź” i „Huragan”, wykorzystał rodzaj kostiumu, by podkreślić, że jest to tylko rola, np. narzucić na siebie koc, prześcieradło itp. Zniszczenie mostów przez prowadzącego może wywołać silne, negatywne emocje wśród uczestników.

Należy pamiętać, by się później odnieść do tych emocji.

Ważne jest, by uczestnicy „wyszli z roli”, jaka jest związana z ćwiczeniem. Stąd ćwiczenie na uścisk dłoni i podawanie swojego imienia.

20'

Omówienie ćwiczenia „Mosty” w celu wytłumaczenia różnic w poziomie rozwoju, zamożności różnych krajów oraz doświadczenia sytuacji otrzymywania adekwatnej i nieadekwatnej pomocy humanitarnej po katastrofie/ w trakcie kryzysu humanitarnego.

Omówienie negatywnych emocji, myśli uczestników.

OMÓWIENIE ĆWICZENIA „MOSTY”

Prowadzący pyta, jakie emocje, myśli, zachowania pojawiły się, gdy:

1. Jedna podgrupa dostała lepsze, a druga gorsze materiały.
2. Budowali mosty.
3. Ich mosty zostały zniszczone.
4. Otrzymywali pomoc – adekwatną i nieadekwatną.
5. Odbudowywali mosty/nie chcieli odbudowywać mostów.

Prowadzący zapisuje wypowiedzi uczestników w oddzielnych kolumnach.

Prowadzący mówi, że to ćwiczenie miało na celu przybliżyć położenie ludzi doświadczonych w wyniku katastrofy kryzysem humanitarnym, jak również pokazać sytuację udzielania i przyjmowania pomocy humanitarnej.

Prowadzący, odnosząc się do wypowiedzi uczestników, wyjaśnia:

Ad 1) Różnicę w poziomie zamożności/stopnia rozwoju, np. infrastruktury między krajami.

Ad 2) Tworzenie dorobku materialnego przez ludzi, np. budowanie domu.

Ad 3) Sytuację osób doświadczonych przez katastrofę, które cierpią z powodu kryzysu humanitarnego. Bezradność, często niechęć do działania.

Ad 4) Sytuację udzielania pomocy humanitarnej adekwatnej i nieadekwatnej.

Ad 5) Sytuację osób, które starają się powrócić do „normalnego” życia po katastrofie i kryzysie humanitarnym.

Papier flipchartowy, markery lub tablica i kreda

Należy bardzo dobrze omówić negatywne emocje uczestników, tak by ich z nimi nie pozostawić.

PRZERWA

20'

Zasady pomocy humanitarnej

Omówienie zasad i wartości dotyczących pomocy humanitarnej.

Dyskusja nad pytaniem: „Co ja mogę zrobić?”

POMOC HUMANITARNA I JEJ ZASADY

Prowadzący prowadzi dyskusję na forum, zadając pytania i notując odpowiedzi uczestników:

1. Co to jest pomoc humanitarna?
2. Co należy zrobić, by pomoc humanitarna była adekwatna?
3. Jakie wartości są związane z pomocą humanitarną?
4. Po co pomagać?
5. Jak ja mogę pomóc?

Marker, papier flipchartowy

10'	<p>Prezentacja</p> <p>Poznanie działań skutecznych i nieskutecznych oraz działań PAH.</p>	<p>PREZENTACJA PRZYKŁADÓW POMOCY HUMANITARNEJ ADEKWATNEJ I NIEADEKWATNEJ</p> <p>Podczas prezentacji slajdów i pokazu zdjęć prowadzący mówi o najważniejszych elementach pomocy humanitarnej: analizie potrzeb, koordynacji, systemie klasterów, angażowaniu ludności lokalnej. katastrofie i kryzysie humanitarnym.</p>	<p>Prezentacja Power Point o pomocy humanitarnej; (materiał nr 8)</p>	<p>W czasie prezentacji pokaz zdjęć nr 7 i 8, ukazujących sytuację w obu krajach po uzyskaniu pomocy humanitarnej.</p>
10'	<p>łańcuch pomocy</p> <p>Ewaluacja zajęć</p> <p>Podkreślenie wpływu działania każdego człowieka i działań w grupie.</p>	<p>ŁAŃCUCH POMOCY</p> <p>Każdy uczestnik dostaje wyciętą z papieru schematyczną postać ludzką. Ma w nią wpisać to, co uważa za najważniejsze w pomaganiu.</p> <p>Prowadzący czyta na głos wpisy na papierowych ludzikach i łączy je w jeden łańcuch, który trzyma cała grupa.</p> <p>Podsumowanie: Często wydaje się nam, że sami nic nie możemy zrobić. Jednak działanie każdego człowieka ma znaczenie. Te działania mają tym większą siłę, im więcej osób się do nich przyłącza.</p>	<p>Wycięte schematy postaci ludzkiej - „ludziki”, markery, zszywacz</p>	<p>W przypadku nietrafnych wpisów na ludzikach należy je omówić i nie klejąc „złych” pomysłów do łańcucha.</p>
5'	<p>Zakończenie zajęć</p>	<p>ZAKOŃCZENIE</p> <p>Podziękowanie uczestnikom za udział w warsztacie. Zaproszenie do zadawania pytań. Rozdanie materiałów, ulotek dotyczących pomocy humanitarnej.</p>	<p>Ulotki, broszury</p>	

Materiał nr 1

CIEKAWOSTKI O HAITI

To państwo w Ameryce Środkowej, leżące na zachodniej części wyspy i kilkudziesięciu mniejszych wyspach Morza Karaibskiego.

Kraj ten jest najstarszym niepodległym państwem w Ameryce Środkowej. Był pierwszą „czarną” republiką na świecie i drugą republiką na półkuli zachodniej.

W tym kraju obecne są również polskie akcenty. Na przełomie XVIII i XIX wieku na wyspie wybuchło powstanie czarnej ludności. Aby stłumić rewoltę w najbogatszej, francuskiej kolonii, Napoleon Bonaparte wysłał do niej trzy półbrygady polskich żołnierzy z Legionów Polskich. Jednak wielu legionistów przeszło na stronę „czarnego generała”, nie mogąc odnaleźć się w znienawidzonej roli zaborców. Czterystu legionistów osiadło na południu wyspy. Do dziś w górskich wioskach: Cazale, La Valee de Jackmel, Fond des Blancs, Port Salut i St. Jean du Sud, żyją ich ciemnoskórzy potomkowie, którzy noszą przekręcone polskie nazwiska i odznaczają się pewnymi europejskimi cechami wyglądu.

Na wyspie bardzo popularna jest sztuka. Także na świecie zaczęto dostrzegać jej walory i dzisiaj „sztuka naiwna” święci swoje triumfy. Ciekawe jest to, że w prawie każdej rodzinie na wyspie znajduje się artysta, dlatego nie ma problemów ze zdobyciem obrazu lub rzeźby, które zazwyczaj inspirowane są wierzeniami i lokalną kulturą. Sztuka widoczna jest tutaj na co dzień. Najlepszym jej przykładem są „tap tapy” – przepięknie ozdobione, wielokolorowe ciężarówki będące najpopularniejszą formą komunikacji w Port-au-Prince. Przejazdka takim pojazdem może dostarczyć nie lada emocji i będzie miłym wspomnieniem.

Większość mieszkańców wyspy to wyznawcy religii voodoo, równocześnie uważający siebie za... katolików.

Każdy kraj ma swoje specjały kulinarne i również ten nie jest pod tym względem wyjątkiem. Tutejsza kuchnia to smaczne połączenie kuchni francuskiej i afrykańskiej. Do słynnych potraw należą: tortilla de huevos y papas, habichuelas con dulce (fasola na słodko), mangú de plátano (purée z bananów) oraz dania ze słodkich ziemniaków.

Stolica kraju Port-au-Prince słynie z produkcji piłek do bejsbolu. Większość piłek jest eksportowana do Stanów Zjednoczonych.

Niestety, degradacja środowiska naturalnego, rosnąca przemoc, brak silnej polityki oraz dyktatura spowodowały, że w 2003 roku kraj ten osiągnął status najbiedniejszego na zachodniej półkuli i jednego z najbiedniejszych krajów na świecie. Jego populacja składa się z 10 milionów obywateli, z czego ok. 80% żyje poniżej progu ubóstwa, a ok. 54% – w skrajnej nędzy.

Źródła:

<http://www.tanie-loty.com.pl/ciekawostki-o-port-au-prince.html>

http://www.pah.h2.pl/pomoc_humanitarna,dzialania_emergency,522,pomocne_teksty.html

Materiał nr 2

CIEKAWOSTKI O JAPONII

Kraj ten usytuowany jest na wąskim łańcuchu wysp na zachodnim Pacyfiku, u wschodnich wybrzeży Azji, na długości 3,3 tysiąca kilometrów.

Archipelag rozciąga się niemal południkowo (jego obywatele mówią, że ich kraj ma kształt „trzydniowego Księżyca”). W skład jego wchodzi cztery duże wyspy: Honsiu, Hokkaido, Kiusiu i Sikoku.

Zamieszkuje je ponad 127 milionów ludzi. Główny ośrodek największego zespołu miejskiego świata – tzw. Wielkie Tokio – wraz z Jokohamą, Kawasaki, Saitamą i innymi miastami nad zatoką skupia 31 – 35 milionów mieszkańców.

Alfabet używany w tym kraju jest zupełnie inny niż polski. Nazywa się kanji i składa się z ok. 40 tysięcy symboli. W codziennym życiu używa się prawie 2 tysięcy znaków. Teksty napisane w tym języku czyta się od prawej do lewej.

W kraju tym średnia długość życia ludzi jest najdłuższa na świecie.

Najbardziej popularnym świętem jest święto Sanja Matsuri, obchodzone ku czci trzech wielkich mężów: Hinokuma Hamanari, Hinokuma Takenari i Hajino Nakatomo – założycieli i fundatorów świątyni Sensō-ji, najstarszej shintoistycznej świątyni w Tokio.

W tym kraju bardzo ceniona jest praca. Młodzi ludzie od najmłodszych lat bardzo dużo czasu spędzają w szkole i na zajęciach pozalekcyjnych. Wyteżony wysiłek podczas nauki ma ich przygotować do ciężkiej pracy, gdy będą dorośli.

Popularne skojarzenia z tym krajem to:

- origami – sztuka składania papieru,
- kwitnąca wiśnia – symbol tego kraju,
- sumo i dżudo – sporty narodowe.

Ulubionym napojem mieszkańców jest zielona herbata. Podaje się ją po posiłkach i na wszystkich spotkaniach towarzyskich.

Źródło:

<http://www.eioba.pl/a/1irf/kultura-japonii-podstawowe-informacje#ixzz2AJQ1wobu>

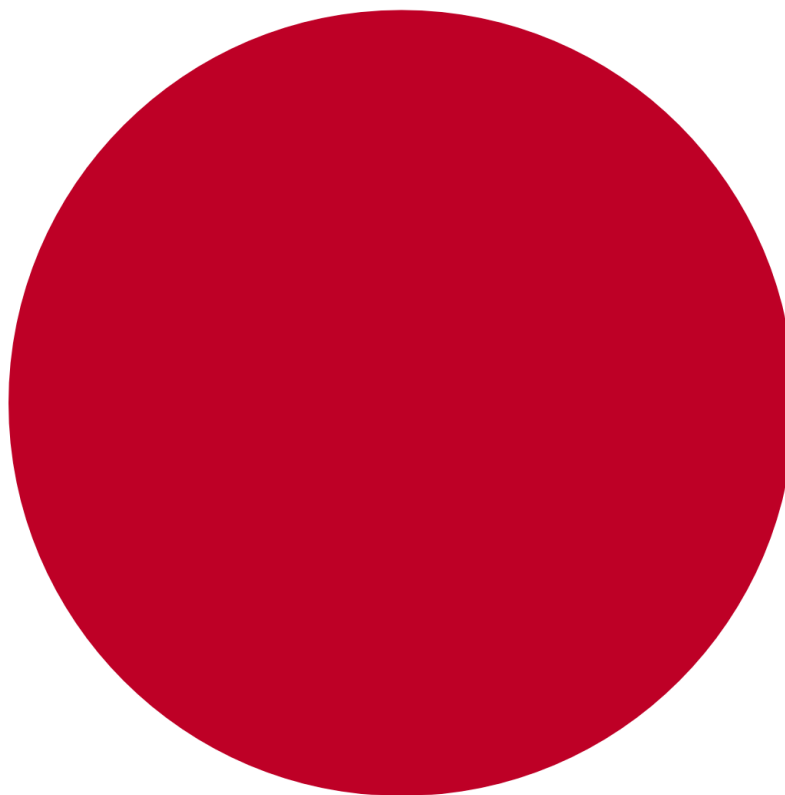
Material nr 3

Flaga Haiti

Material nr 4

Flaga Japonii

Materiał nr 5

TRZĘSIENIE ZIEMI NA HAITI

12 stycznia 2010 roku Haiti, jeden z najbiedniejszych krajów półkuli zachodniej, nawiedziło najpotężniejsze w tym kraju, od ponad 200 lat, trzęsienie ziemi. Według doniesień różnych agencji miało ono siłę od 7 do 7,3 st. w skali Richtera. Trzęsienie ziemi uderzyło w najczulszy punkt kraju – jego środkową i południową część, najbardziej rozwiniętą i najgęściej zaludnioną. Wg danych rządu Haiti trzęsienie pochłonęło 316 tysięcy ofiar śmiertelnych. Blisko 3 miliony ludzi mogło ucierpieć w inny sposób: odniosło obrażenia lub zostało bez dachu nad głową.

W stolicy Haiti Port-au-Prince panowały wówczas 30-stopniowe upały, a zniszczenia były tak duże, że prawdopodobieństwo natrafienia na miejsce, w którym pod gruzami znajdował się ktoś żywy, było minimalne. Sytuacja w szpitalach była dramatyczna. Stolica, w której przed katastrofą skupiało się 60% aktywności gospodarczej kraju, została w dużej części zrównana z ziemią. Po trzęsieniu ziemi nad miastem unosiła się chmura szarego pyłu. Przeszła działać łączność, nie było prądu. Ludzi ogarnęła panika i przerażenie.

Do dziś ponad 500 tysięcy Haitańczyków pozostaje bez dachu nad głową. Większość mieszkańców kraju nie ma dostępu do bieżącej wody, największe zagrożenie dla życia stanowi cholera, ale mało kto może liczyć na opiekę lekarską. 70 % siły roboczej pozostaje niewykorzystane. Z 4 tysięcy szkół zniszczonych podczas trzęsienia ziemi odbudowano zaledwie 600, drugie tyle doprowadzono do użytku.

Źródła:

http://www.mowimyjak.pl/styl-zycia/podroze-i-wypoczynek/haiti-dwa-lata-po-trzesieniu-ziemi,78_36285.html

<http://www.rp.pl/artukul/791062.html>

Materiał nr 6

TSUNAMI W JAPONII

11 marca 2011 roku trzęsienie ziemi o sile ok. 9 st. w skali Richtera nawiedziło północno-wschodnią część Japonii, na wschód od miasta Sendai. Awarii uległa elektrownia atomowa Fukushima. Był to najpoważniejszy wypadek nuklearny od czasów katastrofy w Czarnobylu. Ponowne wstrząsy miały miejsce w prowincjach Nagano i Niigata.

W wyniku trzęsienia ziemi ogromna fala tsunami wdarła się do nadbrzeżnych miast, wyrządzając wiele szkód. Fala, przetaczająca się przez tereny nadbrzeżne, miała początkowo ok. 10 metrów wysokości. Na równinach woda morska wdarła się na 10 kilometrów w głąb lądu. W wyniku trzęsienia ziemi i tsunami zginęło ponad 21 tysięcy osób. Było to największe trzęsienie ziemi w Japonii od 140 lat, czyli od czasu rozpoczęcia rejestracji aktywności sejsmicznej w tym kraju.

Z zagrożonych okolic ewakuowano ponad 400 tysięcy osób. Najsilniejszy wstrząs poprzedzony był serią mniejszych, o maksymalnej sile dochodzącej do ponad 7 st. w skali Richtera. Na minutę przed największym wstrząsem specjalny japoński system ostrzegania odebrał sygnały z ok. tysiąca sejsmografów na terenie kraju. Umożliwiło to nadanie w telewizji informacji alarmowej, co uratowało życie wielu Japończykom. W innych rejonach barierami dla tsunami były klify, góry i wyżyny.

W wielu miejscach po trzęsieniu ziemi oraz tsunami wybuchły pożary. Wg doniesień medialnych w samym Tokio doszło do co najmniej dziesięciu. W następstwie wstrząsów wybuchł pożar w rafinerii ropy naftowej w mieście Ichihara nieopodal Chiby.

Wiele budynków zostało zawalonych, a drogi stały się nieprzejezdne. Duże tereny kraju pozbawione były energii elektrycznej. Ponad 30-milionowe megalopolis Tokio-Kawasaki-Jokohama-Chiba przeżyło paraliż komunikacyjny. Zakorkowane były drogi, nie kursowało metro i kolej, wstrzymany został cywilny ruch lotniczy. Po tsunami i trzęsieniu ziemi brakowało wody pitnej, baterii, benzyny, także ulice były opustoszałe.

Źródła:

<http://tvp.info/informacje/swiat/mija-rok-od-tragedii-w-japonii/6710641>

http://pah.org.pl/nasze-dzialania/3/724/japonia_rok_po_tsunami

Materiał nr 7

Tradycyjny bęben, używany podczas ceremonii Vodoo na Haiti. Bębny wykorzystywane są w celu wprowadzenia uczestników ceremonii w trans.
Fot. Tom Quine. Źródło: Wikimedia

Dzieło Prospera Pierre-Louisa, haitańskiego malarza artysty, zaliczanego do nurtu malarstwa naiwnego. Artysta nigdy nie odebrał formalnego wykształcenia artystycznego.
Fot. Jakemethai. Źródło: Wikimedia

Stolica Haiti - Port-au Prince. Zdjęcie przedstawia jedną z ulic po trzęsieniu ziemi w 2010 r.
Fot. Bartek Wrześniowski. Źródło: Zbiory PAH

Centrum dla dzieci w mieście Petit Goave na Haiti. Projekt Polskiej Akcji Humanitarnej na Haiti realizowany w partnerstwie z czeską organizacją People In Need. Celem projektu było założenie dwóch centrów dla dzieci, które w wyniku katastrofy zostały osierocone lub pozbawione dachu nad głową (tzw. Child Friendly Spaces). Projekt rozpoczął się w kwietniu 2010 r. i trwał przez siedem miesięcy. Dzieci przebywały w wybudowanych przez PAH placówkach w ciągu dnia, biorąc udział w zajęciach artystycznych, grach i zabawach. W centrach prowadzone były również lekcje mające na celu promocję higieny i edukację zdrowotną.
Fot. Bartek Wrześniowski. Źródło: Zbiory PAH.

Zespół Szkolno-Przedszkolny Ashinome Hoshiya w Kesenuma, w prefekturze Miyagi.
Ze środków przekazanych przez PAH została odbudowana sala gimnastyczna budynku zniszczonego przez kilkunastometrowe fale tsunami.
W przedszkolu uczy się około 200 dzieci.
Fot. Kei Mori. Źródło: Zbiory PAH

Japońskie osechi-ryori, czyli zwyczajowe noworoczne potrawy, które Japończycy spożywają przez pierwsze trzy dni Nowego Roku. Dzięki temu, że ich przyrządzenie jest możliwe wcześniej, Japończycy mogą świętować Nowy Rok nie martwiąc się o przygotowywanie posiłków. Potrawy składają się głównie z ryb, owoców morza i warzyw.
Fot. Misogi. Źródło: Wikimedia

Tradycyjna japońska ceremonia parzenia herbaty. Ceremonię herbacianą w Japonii nazywa się chanoyu, chadō lub sadō. Ceremonia powinna odbywać się w specjalnym pawilonie, który usytuowany jest w ogrodzie. Ma to na celu stworzenie odpowiedniej atmosfery.
Fot. Georges Seduin. Źródło: Wikimedia

Widok z góry na zniszczone w wyniku tsunami północne wybrzeże wyspy Honsiu w Japonii.
Marzec, 2011,
Fot. USA Navy. Źródło: Wikimedia.

Scenariusze warsztatów dla młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej powstałe w ramach projektu: „Trenerzy dla młodzieży! Wspólnie dla globalnego Południa”.

Projekt współfinansowany w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP w 2012 r.

Konsultacja merytoryczna: Beata Narel

Korekta i redakcja: Anna Kowalska, Magda Bodzan

Skład: Kuba Kopczyński

Fot.: Olga Mielnikiewicz. Zdjęcia zostały wykonane podczas szkolenia dla trenerów i trenerek w ramach projektu „Trenerzy dla młodzieży! Wspólnie dla globalnego południa”.

Wydawca:

Polska Akcja Humanitarna

Ul. Szpitalna 5/3

00-031 Warszawa

Tel: 22 828 88 82

www.pah.org.pl

pah@pah.org.pl

ISBN: 978-83-63069-37-7

Scenariusze warsztatów dla młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej są dostępne na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0. Polska.

Pewne prawa są zastrzeżone na rzecz Polskiej Akcji Humanitarnej.

Możesz wesprzeć działania edukacyjne przeznaczając PAH 1% swojego podatku. Dzięki temu powstanie więcej bezpłatnych publikacji skierowanych do szkół na temat współzależności globalnych oraz krajów globalnego Południa. KRS 0000136833 z dopiskiem edukacja.

Wspieraj Polską Akcję Humanitarną dokonując zakupów w sklepiku PAH: www.sppah.org.pl